

ЯНЖИМА
БУРХАНДАА
МҮРГЭМЭЙ!

8 н.

ИТГЭЛИЙН
ХАМБЫН
ЗАХЯАНУУД

15 н.

1921 оной
декабрийн
21-нээ гарана

Буряад Үнэн

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оний
июлиин 25
Четврт
№ 29 (21928)
(843)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Байгал далайдаа дуугаа үгэгты!

«АЛДАРТА БАЙГАЛ - АРЮУХАН ДАЛАЙНГАА» НЭРЭ ТҮРЭ ҮРГЭЛ

Байгал далаймнай дэлхэй дээрэ эгээн гүнзэгүү, тунглаг һайхан үнэтай нуур гээшэ. Буряад арад мунхэ нангин далай тухайгаа элдэб һайхан дуу зохёодог байсан. «Алдарта Байгал - арюухан далай» гэж дуу шагнаагүй хүн угы ёнотой. Байгал далай бии юм гэж бүмбэрсэг дэлхэйн хоёр хүнэй нэгэнийн дууланан байдаг. Харин Байгал далайн арюухан, сэбрэхэн үнанда тамаран амархаа тухай дэлхэйн зоной гурбанай нэгэнийн хүсэдэг гэжэ тоо баримтаа гэршэлнэ.

Байгал далай шадар мундэлэн түрэхэ, ажамидааран ажажууха аза талаантай бидэ. Байгал далайгаа сэгнэн хамгаалха-манай уялга. Зүнай халуун sagай эхилхэдэ, хаа-хаананаа байгаалин үзэсхэлэн-Байгал далай руу хүн зон тэгүүлдэг хаяг. Заха хизааргүй мэтэ но мин хүхэ Байгал далайгаа энэ

байгаалин бэлэглэхэн шэдитэ үзэгдэлдэнь үлөөхүн түлөө бидэ оролдох ёнотойбди.

Байгал далай хадаа дэлхэйн эгэл урданай нуурнуудай нэгэн юм. Аяар 25 миллион жэлэй туршада ажамиадаржа байсан Байгал, магад, мундэлжэ байсан океан болох гэжэ эрдэмтэд тухайлдаг.

2008 ондо Россиин 7 гайхамшаг үзэгдэлнуудэй тоодо Байгал далай ороо бэлэй. Харин мунхээ жэлэй мартаин 25-хаа сентябрин 29 хүрээр бэелүүлэгдэхэ “Россиин 10” гэхэн мультимедийнэ конкурс -харалган Rossi дотор эмхидхэгдээ гэжэ мэдрэн ёнотойт. Энэ харалганай дүнгөөр манай Байгал далай арбан гайхамшаг үзэгдэлнуудэй тоодо оробошье, оройдоол 9-дэхи һуури эзэллээд байна. Энэ харалганда илабал, Байгал далайдамнай бухы дэлхэйн зоной анхарал табигдан, нангин арюун байдалын хамгаалха, аршалха, хүгжөөхэх хэрэгтэг ех түхатай болох бишүү. Тиймэхээ хүн зон залхуурлангуй, харалганда хабаадажа, Байгал

далайнгаа түлөө дуугаа үгыт даа гэжэ уряалнабди! Арюухан Байгал далаймнай алтан дэлхэйн “гайхамшаг эрдэни зэндэмэн” гэжэ мэдрээ хадаа тэрэ мэдэрэлээ туби дэлхэйн арад түмндэ дуулгаха, тодоруулха манай уялга. Тиймэхээ хүн бүхэн бэе бэедээ дуулгажа, хүгжэн залуугүй булта www.10russia.ru, али www.10ROSSIA.RU гү, али www.10ROSSIA.RU. РФ гэхэн интернет холбоогоор ба смс- бэшэгээр дуугаа үгэхэт. Ямаршье бүридхэлгүйгээр ороод, тэндэ дуугаа үгэхээ эрхэтэйт. 24 часай хугасаада нэгэ IT- холбоотой газархаа гурба дахин дуугаа үгэхээ болоно. Сүлөө саг олоод, хэдэн газархаа дуугаа оло дахин үгэхэ арга бии. Гэбэшье, али

нэгэ шэнэ технологийн интернет аргаар мэхэлнэн хүнэй дуу үгэлгэ угы хэгдэхэ.

Түрүүшүн шата мартаин 25-хаа июняанин 30 хүрээр үнэрөө. Хөөрдохи шата июляин 1-нээ сентябрин 13-най Москвагай сагаар 12 сагтаа дүүрэхэ. Харин түгэсчэл байгша оной сентябрин 2-хоо сентябрин 29 хүрээр үнгэрэх.

Хундэтэ манай нюялагаархин! Сүлөө сагаа гамнангүй, интернет холбоондо гү, али баагахан мунгэнэй үнэ сэнтэй СМС-бэшэгээр дуугаа эльгээжэ, “Алдарта Байгал-арюухан далайнгаа” нэрэ түрье үргэл!

Цыргма САМПИЛОВА.

ТҮРҮҮШҮН ХҮҮГЭДЭЙ НААДАНУУД - ТҮНХЭНДЭ

Түнхэнэй аймагта анха түрүүшүнхиеэ хүүгэдэй дунда зунаай спортын нааданууд үргэн дэлисэтэйгээр һаяын үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэбэ. Аймагай спортын хүгжэлтэдэ горитой нүлөө үзүүлхэ энэ наадануудта юһэн һургуули хабаадаан байна.

2013 ондоо Буряад Республикин болон Түнхэнэй аймагай байгуулагдааар 90 жэлэй ойн баярай хэмжээ ябуулгануудта Түнхэнэй засаг зургаанине баригшад нютагай бухын хүн зонийне хабаадуулха гэжэ оролдоно.

Гэхэтэй хамта, һүүлэй хэдэн жэлдэ Түнхэндэ спорту болон физичесэ культура дорийтонги байдалтай ён. Хадата нютагай тамиршад амжалтануудын үнүүнэй түйлахая болёд байгаа гээд хэлэхэ шухала. Энэ байдалыяя яагаад найжаруулхад гэжэ аймагай захирагаан нилээд бодомжолоо. Тиин ургажа ябаа улаан бургаанадыяя бага наанхана спорттой танилсуулбал, орёо байдалнаа заатагуй гарахади гэхэн шийдхэбэри абаа. Үшүү тихэдэ олон жэлдэ Захааминда худэлнэн Даша Бальжиновын үнэдэний аймагай нуралсалай таңгай даргаар томилогдоо бэлэй. Энэ хүн Захааминай аймагта жэл бүхэндэ боловдог хүүгэдэй наадануудые эмхидхэлгэдэ нэгтэ бэшэ хабаадалсаан юм. Игэжэ олон юумэнүүдэй тушаалдаада, Түнхэнэй аймагай дэбискэр дээрэ хүүгэдэй спортын нааданай найр бууба гээш.

- Хүүгэдэй дунда мурсысөнүүд угаа хэрэгтэй, ехэ социальна удхатай үйлэхэрэг гээш. Энээниие Захааминай аймагта худэлжэ байхадаа, тон найнаар ойлгожо абаа бэлэйб. Иимэ наада үнгэргэхэ тухай наанжыем нютагаархийнгаа дэмжээндэн, баяртай байнаа мэдүүлнэн, - гэж Даши Кырмыгенов хэлээ. - Хүүгэдэй спортын нааданууд арад зонийн нээдүүлнэ, залуушуулы шамбай бэйтэй болгоно гээш. Энэ хэрэгтэ нурагшадай түрэлхид дуратайгаар хабаадалсана. Юуб гэхдэ, олон жэлэй туршада түрэлхид үхижүүдээ һургуулида тушаагад лэ, хүүгэдэй хүмүүжүүлгэдэ багшанырел харюсалгатай болгод байгаа.

Наадануудта юһэн дунда бэшэ һургуулинуудай 200 гаран үхижүүд хабаадалсaa. Тэдэ булта Хужар нютагай гэр бүлэнүүдэ байрлаан байна. "Хужараймнай зон олон үхижүүтэй гэр бүлэнүүд болоодхёө", - гэж зарим хүнүүд энэхүүхилэн байгаа бэлэй.

- Бидэшэй баа хүүгэдэй наадануудта хабааданади. Юуб гэхдэ, манайда хэдэн үхижүүд

хонноо. Зөөлэн унтари тэдээндэ бэлдэжэ, амтатай эдеэгээр холлуулха гэжэ оролдообди. Манайшье үхижүүдэх холо нютагтаа мурсысөндэ ошоод яхадань, тон адляар хүндэлжэ, хооноор ябуулхагүй бээз гэжэ найдагдана, - гэжэ Хужар нютагай ажануугаша, эндэхи һургуулиин багша Оксана Доржиеяна Таряшинова хэлээ.

Эмхидхэгшэд хүүгэдэй наадануудые бүхэдэлхэйн Олимпиин наадануудта дүтэргыгээр үнгэргэхээз оролдоо: баярай оршондо нааданай нээлгэ болон хаалга үнгэргэгдэе. Нааданай эхинде олимпиин гол носоогдоо, һүүлдэн тэрэ унтараагдажа, наадануудай удаадахи эзэдтэ дамжуулагдаа.

- Хүмүүжүүлгын талаар энэ ехэ удхатай болоно. Юуб гэхдэ, манай хүбүүд, басагад тон багаанаа яагаад иимэ наадануудаа болодог бэ, ямар түүхэтэй гэхэ мэтэ мэдэсэнүүдэх хадуужа абаха болоно, - гээд Даши Бальжинович ойлгуулна.

Наадануудта хабаадаан үхижүүд спортын зургаан зүйлөөр мурсысөө - бүхэ барилдаан, волейбол, футбол, аргамжа таталга, хүнгэн атлетик болон даам наадалтаа.

Хүнгэн атлетикээр Далахайн үхижүүд эрхимлээ. Волейболий талмаа дээрэ Шэхүнин интернат-һургуулиин шабинаар түрүүлжэ гараа. Аргамжа таталгада Толтын үхижүүд шанга байнаа гэршэлээ. Футболий мурсысөнэдэ Хойтоголой хүбүүд илалтаа түйлаа. Даам наадандаа хужарайхидтай тэмсэхэ тамиршад олдоогүй.

Бүхэ барилдаанда Толтын барилдаашад хоёр түрүү һуури эзэлээ. Хужарай болон Далахайн тамиршад нэгээ нээ алтан медальдаа хүртөө. Наадануудай абсолютнаа абарга бүхэ болохын тула Толтын Вова Зарбаев болон Хужар нютагай Алдар Малзуров хоёр тэмсэхэ, нааданай эзэн илаажа, хонин бэлэгтэ хүртөө.

Бүхы мурсысөнүүдэй дүнгүүдээр Далахайн һургуули түрүүлжэ гараад, 50 мянган түхэригээр шагнагдаа. Хоёрдохи ба гурбадахи һууриинуудые эзэлнэн Толтын болон Хойтоголой команданууд 22 болон 10 мянган түхэригээр урмашуулагдаа.

Түнхэндэ амаржа байнаа Буряад Республикин һуралсалай министр Алдар Дамдинов наадые халта дайраад гарахадаа, эндэ хэгдэжэ байнаа ажалые үндэрөөр сэгнэжэ байнааа мэдүүлээ. "Спорту хүгжэхэх талаар тон зүб ажал Түнхэндэ хэгдэжэ байна. Үхижүүд ганса мурсысэн бэшэ, мүн ондоо нютагуудай үтэнэөрөө харилсан, нүхсэнэ. Нааданай гол шэнжэ энэ гээш", - гээд Алдар Дамдинов тэмдэглээ.

Галбын һургуулиин дүрбэдэхий классай нурагша Юмжана Хамгаева аха үхижүүдтэ адли хүнгэн атлетикээр мурсысэжэ, Алдар Дамдиновын бэлэгтэ хүртөө.

Удаадахи наадан Далахайн һууриинда эмхидхэгдэхээ. Тэндэ Түнхэнэй үхижүүд анха түрүүшүнхиеэ үблэй спортын зүйлнүүдээр мурсысэх.

Борис БАЛДАНОВ.
Авторай фото-зурагууд.

ГЕННАДИЙ ВАСИЛЬЕВАЙ НАНГИН ДУРАСХААЛДА ЗОРЮУЛАГДААН ВЫСТАВКЭ НЭЭГДЭБЭ

Ц.С. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ буряад арадай уран дархашадай, скульпторнуудай выставкэ нээгдэбэ. РАХ бүлгэмэй гэшүүн, Россиин Федерациин габьяятаа уран зураашан, скульптор Геннадий Васильев турэл арадайнгаа соёл болон уран һайханай уралай хүгжэлтэдэ ехэ нүлөө үзүүлнэн байна.

МҮНӨӨ БУРЯАД ОРОН соогоо мэдээжэ болонон олохон лэ уран зурагашад болон скульпторнууд тэрэнэй хүтэлбэри доро дарханай, урлалай, дүршэл абажа үндынэн байна. Тэдэнэй дунда Даши Намдаков. Энэ выставкэдэ хабаадахын түлөө бүхы дэлхэйгээр суутай скульптор аяар холо Америкээ ерээ. Выставкэдэ Буряад ороной Үндэхэтэнэй музейн, Эрхүү хотын В.П. Сукачевой нэрэмжэтэ музейнүүдэй жасааа олон һонирхолтой бүтээнүүд табигдаа.

Буддын шажанай бурхадай, табан хушу малай гээ мэтэ Оронын суута дархадай модоор бүтээнэн дүрэнүүд мунөөшье болотор ехэ нонирхолтой, һүрөтэйгээр харгадана. Совет үеын А. Даржаев, Б. Зодбоев, А. Тимин, П. Намсараев, В. Уризченко гэгшэ скульпторнуудай зарим ажалнууд түрүүшүнхиеэ зоной анхаралдаа табигдаба. Д. Намдаков, З.Дугаров, Д.Будажабэ, Ю.Эрдянеев, З.Дугаров гэхэ мэтэ буряад арадай мэдээжэ скульпторнуудай ажалнууд тэндэ олоор табигданхай.

Выставкын куратор Татьяна

Васильева хөөрэнэ:

- Эгээн түрүүн манай музей Даши Намдаковой выставкэ үнгэргэхэ гэжэ түсбэлбээд байнаа ю. Тэдэ скульпторай талааа бүхы буряад арадай уран дархашадай урлалай выставкэ үнгэргэхэ гэхэн дурадхал ороо... Мунөө сагай скульпторнууд уран зураашанай классическаа дээдийн һургаалтай, гээшье хододоо уг изагуураингаа домог түүхэдэ, үндээн соёлдоо хандан, эгээн һонирхолтой, дэлхэйгээр суурхайан уран бүтээнүүдье мундэлүүлнэ.

Даши Намдаков буряад арадай соёлоороо, уран бүтээлшэд, зураашадаараа бүхы дэлхэйгээр суута болоо гэжэ тэмдэглээ. Геннадий Васильевай мастерской дүршэлээ дээшэлүүлнэн ю. Даши Намдаков Геннадий Васильевын дулаанаар дурсажа, залуу дархашадай дүршэлтэй болоходо, ехэ нүлөөлнэн гэжэ тэмдэглээ:

- Хажуудань байгаад, ажаллахыень хаража, олон юмэндэ нурраб. Тиимэнээ би Геннадий Васильевын багшамни гэжэ баяраа хүргэж ябадагби.

Байра БАЛЬБУРОВА.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ТУСЭБ

2013 оной июлиин 22-26

**I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ТҮРҮҮЛЭГШҮН УЯЛГАНУУДЫЕ
ДҮҮРГЭГШЭ А.С.КОРЕНЕВОЙ
ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ
ТУСЭБЛЭЛГҮН ЗҮБЛӨӨН**

22.07 9.00 Бага танхим

**II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АППАРАДАЙ
ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШҮН
УЯЛГАНУУДЫЕ ДҮҮРГЭГШЭ
В.Г.ТАРХОВАЙ ДЭРГЭДЭ
ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИИН
ЗҮБЛӨӨНҮҮД**

22.07 13.30 Бага танхим

**БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ХОРООНУУДТА**

**Буряад Республикин Арадай
Хуралай Бюджедэй,
налогуудай болон сан жасын
талаар хороон**

(түрүүлэгшэнь Ц.Э.Доржиев)

"Российн Федерациин налогууд болон татабары тулбэринүүд тухай хууляар Российн Федерациин субъектнүүдэй мэдэлдэ буюулагдахан Буряад Республикаада налог татабары гуришигуулын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

24.07 10.00 каб.325

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Гүрэнэй
байгуулалтын, нютагай
өөхнэдэйн хүтэлбэриин, хуули
ёхоной болон гүрэнэй албанай
асуудалнуудай талаар хороон**

(түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская)

"Российн Федерациин эрхэтэдэй нүнгахаа болон референдумдэй хабаадахаа эрхэнүүдэй юрэнхы наидуулганууд тухай" федеральна хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" 298230-6 дугаарай федеральна хуулиин тулэб тухай

22.07 10.00 каб.323

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Газарай
асуудалнуудай, аграрна
политикин болон**

эд хэрэглэлгүн дэлгүүрэй

**БМАССР-ЭЙ ВКП(б)-ГЭЙ
партиин обкомой лектор-
полковник И.М.Туманов
Хурамхаанай аймагай партииин эдэбхитэдэй суглаанды
"Эсэгэ ороноо хамгаалын дайнда буряад яхатанай га-
баяяа ехэ" гэхэн нонирхолтой лекци уншаа һэн. Буряаду-
дай нургаалтай, габшагай солбон, буудахадаа мэргэн, түргэн бодолтойе һайса мэдэхэн Кубанска морин сэргэгэй бригадын командир К.К.Рокоссовский, СССР-ЭЙ Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Нарком К.Е.Ворошилов 1924 ондо буряад сэргэшэдэй бэлэдхэхын тутаа Дээдэ-ОНгостойдо Буркавдивизион байгуулаа.**

Эсэгэ ороноо хамгаалын дайнда шалгаржсан буряад яхатанай 12 Советскэ Союзай Геройн герийнүүдэй 7-нийн Буркавдивизиондоо байгаа. Тийхэдэ колхоз, совхоз, завод болон фабрикануудай хүтэлбэрилэгшэд, 100 гаран мэдээжэе партииин болон совет засагай толгойлогшод ургаан. Имагтал шанга шүрмэхтэй буряадуудые соёл гэгээрэлдэ, политикаада, сэргэгэй хэрэгтэй нургадаг байгаа.

Полковник, Буркавдивизионой вズводий командир Иннокентий Матвеевич Туманов имэ нэгэ ба-

**талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)**

"Буряад Республикаада муниципальна байгууламжануудай нютагай өөхнэдэйн хүтэлбэриин зургаануудта Бүхээссин хүдээ ажахын тоололгода бэлдэхэ талаар гүрэнэй зарим бүрин этигэмжэнүүдэе олгохо тухай" Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

23.07 10.00 каб.119

"Агналга болон агнууриин нөөснүүд тухай" Буряад Республикин Хуулида хубилалта оруулха тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

24.07 10.00 каб.119

"Буряад Республикаада муниципальна байгууламжануудай нютагай өөхнэдэйн хүтэлбэриин зургаануудта архиин зүйлнүүдэе худалдалгын зүвшөөрэл үгэхэ талаар гүрэнэй зарим бүрин этигэмжэнүүдэе олгохо тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

25.07 10.00 каб.119

"Российн Федерациин Эрхэтэнэй кодексын нэгдэхэи хубини 222-дохи статьяда хубилалта оруулха тухай"

федеральна хуулиин тулэбые Россиин Федерациин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмэдэ оруулха талаар Буряад Республикин Арадай Хуралай үүсхэл тухай" Буряад Республикин Арадай Хуралай тогтоолой тулэб тухай

26.07 10.00 каб.119

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай
Регионууд хоорондын
холбоонуудай, үндэхэ
яхатануудай асуудалнуудай,
залуушуулай политикин,
ниитын болон шажан мүргэлэй
нэгдэлнүүдэй
талаар хороон**

(түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

"Буряад Республикин дэбисхэр дээрэ олон зоной хабаадалгатай хэмжээ ябуулгануудые үнгэрэглэгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

24.07 14.00 каб.208

"Соёлой баялигай объектнүүд тухай" Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

26.07 10.00 каб.208

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Социальна
политикин талаар хороон
(түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)**

1. "Российн Федерациин судьянарай пенсионно хангалгын асуудалнуудта хабаатай Россиин Федерациин зарим хуули ёхоной актнуудта хубилалтануудые оруулха тухай" 292499-6 дугаараай федеральна хуулиин тулэб тухай

2."Хүүгэдтэй гэр бүлэнүүдтээ үзүүлэгдэдэг гүрэнэй дэмжэлгын нэмэлт хэмжэнүүд тухай" федеральна хуулиин 6-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай" 292856-6 дугаараай федеральна хуулиин тулэб тухай (эхин (гэр бүлэн) мүнгэн зөөриин хэмжээ салин тулбэридэ нэмэгдэдэг аймагай коэффициентын хэмжээгэр дээшэлүүлх тухай"

3. "Российн Федерациин зарим хуули ёхоной актнуудта хубилалтануудые оруулха тухай" 229151-6 дугаараай федеральна хуулиин тулэб тухай (уншэн, гэртэхинэйнгээ харуулагий үлэхэн хүүгэдэй нураха эрхэ бэлүүлгэдээ шэглүүлэгдэхэн хэмжээнүүдэ тогтоохо талаар)

4. "Российн Федерациин зарим хуули ёхоной актнуудта хубилалтануудые оруулха тухай" 254761-6 дугаараай федеральна хуулиин тулэб тухай

22.07 14.30, 15.00, 15.30, 16.00

каб.218

Нүүдэл хүдэлмэриин зүблөөн:

"Буряад Республикаада хүүгэдэй нураха болон амарха эрхэнүүдэе хангаха тухай" Буряад Республикин Хуули бэлүүлгын ябаса тухай

23-25.07 Түнхэнэй аймаг
**Буряад Республикин
Арадай Хуралай**

**Экономическа политикин,
байгаалиин нөөснүүдэе
ашагалгын болон оршон
тойронхиин хамгаалгын
талаар хороон (түрүүлэгшэнь
В.Г.Ирильдеев)**

"Захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай" Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикин хуулиин тулэб тухай

24.07 10.00 каб.209

Курсын байладаанай 70 жэлэй ойдо

БУРЯАД БААТАРNUУДТА ҮҮГЭДЭНЭБДИ!

римтаа хэлэбэ: "4 миллион таджик яхатанхаа 12 Советскэ Союзай Герой, 3 миллион киргизүүднээ - 11, 2 миллион молдаван яхатанхаа - 2, харин оройдоол хахад миллионоо үсөөн буряадууднаа 12 хун иммэ нэрэ зэргэдэх хүртээ, аяар 5 дайны генералнууд дайшалхы баатаршалга гаргаа. Советскэ Союзай элитэ томои полководцудай манай баатарнуудай дайшалхы замые магтаган баярнуудын "Правда", "Красное Знамя" сонинуудта хэблэгдэхэн. Советскэ Союзай Герой С.И.Батаагаа Курск хото шадар ой соо байхан немецүүдэй склад тэхэлжэ, штабайн тагнуулшине амидаагар бариж, армийн генерал И.Д.Черняховскиин баярай бэшэгтэх хүртэбэ. Тэрэшэлэн Днепр мурэндэе гаталхадаа, тусгаар габьяатай байханынгаа тулөө Советскэ Союзай Герой Д.Ж.Жанаев маршал П.С.Рыбалкаа, "СУ-152" түхэлэй танкын танкист З.П.Бадмаев Прохоровын шанга байладаанд траншейдэ торошонон дайсанай 15 танк тэхэлжэ, армийн генерал

М.Н.Ватутинхаа, Ленинэй орден тоянкуудые хюдадаг бригадын командир Прохоровко шадар 18 танк, 1900 фашистнуудые хюдадаа. «Полковник Борсоев дайшалхы стратеги тон хайн мэдэхээ, ехэ нургаалтай, үнхэхөрөе ёхотой полководец байна», гэжэе маршал А.М.Василевский «Правдадаа» бэшэнэ. Дайшалхы габьяатай гвардиин полковнигийнто ШАГАА-гай Президент Гарри Трумэн "Алтан һэлмэ", "Легион заслуженных офицеров" гэхэн дээздэн орден В.Б.Борсоевто баруулба. 1965 ондо В.Б.Борсоевто Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ олгогдою юм. Ленинградые дайсанхаа сүлөөлхэдээ, 313 фашистые хюдадаан Ж.Е.Тулаевтаа маршал И.С.Конев баярай бэшэг бароулаа. Ж.Б.Ванкеев Курск руу буу зэбсэг абаашажа ябайсан поездын түмэр харгы тэхэлжэ, хоморой "Александар Невскин" орденоор шагнагдаба. 1966 ондо Буркавдивизионой вズводий командир Ж.Б.Ванкеев Социалист Ажалай Герой болоо. 2000 партизануудай бригадын командир

Г.В.Очиров Прохоровско районо дайсанай 79 танк, 3500 немецүүдые "Катюшаар" бута сохиже, Ленинэй орденоор шагнагдаба, 1943 оной июль нарада Советинформбюргийн мэдээсэлдэ бэшэгдээбэ. Мунэе 92 наратай Э.С.Шагаев дайнаа связистаар дайлалдаадаа, "немецүүдэй 35 танкова дивизи Днепр мурэндэе гаталаад, Курск руу добтолбо" гэхэн тон харюусалгатай мэдээсэл штабтаа дуулгажа, "Шэн зоригой тулөө" медаляар шагнагдаа. Д-Д.Гармаев Курск шадар немец тагнуулшияне амидыгаар штабтаа тушаагаа. Мунэе Оронго нютагай музейдэ Алдар Солын 2 орденто Д-Д. Гармаев гол һурии эзлэнэ. Немец полковнигийн штабтаа амидыгаар тушаажа, тон шухала мэдээсэл абаажа, Д.О.Цыденов Алдар Солын орденоор шагнагдаба.

Курсын шанга байладаанай эхилнээр, мунэе эгсэ 70 жэл гүйсөө. Курсын байладаан хадаа совет сэргэшэдэй, манай буряад яхатанай гайхамшаг баатаршалга гаргажаан үйлэхээр гээш.

Мунөнэй оюутад, нурагшад Эсэг ороноо хамгаалгын дайн тухай, Буряадхаа гаргажаан Советскэ Союзай Геройннууд тухай муу мэдэнэ. Сонинуудта, радио болон телевиденидэ тэдээн тухай хэлэгдэнэгүй. һаяхан Буряад Республикин 90 жэлэй ойн һайндэртэ манай баатарнууд, Эсэг ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай юуньше гэж элихэл соо хэлэгдээгүйн харамтай.

Владимир БАТОРОВ.

Хүн ба үе саг

БУРЯАДАЙ ГҮРЭН ТҮРҮҮН ЭЛИТЭ АЖАЛ ЯБУУЛАГШЫН ДУРДАЛГАНУУД

Буряад Республикин Арадай Хуралай түрүүшүн түрүүлэгшээ Михаил Иннокентьевич Семеновой "Я из поколения созидателей" гэхэн өөрүүн нэмтэр тухай ном гаралаа.

Михаил Иннокентьевич ажалай зам харабал, тэрээр уурхайн худалдааны түрүүлэгшээ болон молибденэй комбинадай дарга болотор ургаа. Удандын 1988 ондо Буряад Республикин Министрнуудай Советэй Түрүүлэгшын тушаалдаа дэбжүүлэгдээд, тэрээр үедөө Байгаали хамгааллын болон ашагалгын талаар гүрэнэй хороонд тогложлоо. I, II, III зарлалнуудай Арадай Хуралай депутадаар, түрүүшүн хоёр зарлалнуудай Арадай Хуралай Түрүүлэгшээр нүнгагдаан (1994-2002 онууд).

Михаил Семенов бүхын амжлалттай политигуудтад ганса нэгээ үзэл баримталдаг бэшэ, харин арад зондо аша туяатай болон ашаг үрээтийн үнэн, ямаршье дүйн дүршэл нэйтэрүүлхээс оролдодог байгаа. Гүрэн дотор боложо байнаан эгээрийд хубилалтануудай хэсүү жэлнүүдэшье энэ ёхёо алдаагүй. Зүблэлтээ засагай хандархада, шэнэ эрхэ байдалдаа Буряад ороноо тогтоолсоо. Сэсэн хурсаа ухаатай, зориг түгэс, хэлбэршэгүй зантай Михаил Иннокентьевичэй хүтэлбэрийн үедээр спубликийн хуули баталан абадаг зургаан тон хүснэгтэй, хундэтэй байнаан.

"Михаил Иннокентьевич республикин политическе, социально-экономическая болон олонийн ажабайдалдаа эдэбхитэйгээр хабааданаар. Мунёөшье нанамжануудын, заабаринуудын сэнтэй зандаа. Бидэх эхээлийн ахлахандаа жэшээ абаахаяа оролдонообди", - гэжэ Арадай Хуралай Экономическая политикин, байгаалин нөөснүүдээ ашагалгын болон оршон тойронхи хамгааллын талаар хороонд түрүүлэгшээ В.Г.Ирильдеев номойн орошол соо бэшнэгэй.

1999 ондо Михаил Иннокентьевичэй үүсчэлээр Буряад Республикин, Агын болон Усть-Ордын тойрогуудай парла-

ментнуудай эблэл байгуулагдаа үнэн гэжэ нануулаяа. Эндээ авторай дурдалгандын хэзэгүүдэй дурдажнаанды.

"Бүхыдээ Агын Буряадай автономито тойрогой, Буряад Республикин болон Усть-Ордын Буряадай автономито тойрогой парламентнуудай эблэлэй ажал амжлалттай байгаа.

- Ши бидэниие нэгэдүүлээш, - гэжэ намдаа Агын тойрогий Дүүмын түрүүлэгшээ Дугаров Даши Цыденович хэлээ. - Ехэхэрэг бүтгээгээш.

Илангаяа хоёр тойрогуудны агаарын тойрогийн талаар хуралдааны түрүүлэгшээ энэхүүхээсээ хүрэвшийн Улаан-Үдэ руул ерэхээс нанадаг. Энэ талаар Буряад Республика бүгэдээ буряадуудай татасын туб гээшээ. Тийн хуршээ субъектнүүдээ ажануудаг буряадууд республикин хүгжэлтэдээ ниллээд ехэх хубита оруулаа. Агынхидын хараадаа үзэхэдээ, Даширабдан Батожабай, Насаран Линховоин, Даши-Нима Дугаров, Ким Базарсадаев, Регби Пурбуев болон бусад Улаан-Үдэдээ хүдэлдэг байгаа. Мун бүхын дэлхийдээ суутай скульптор Даши Намдаиков Шэтэ мөнжодо турэн...

Эрхүү мөнжодо турэн би Захааминай аймагай заха холын нютагуудтаа нютагаархидайгаа ажануудагын мэдэхэдээ баяялаад. Жэшэнэн, Санагадаа нүргүүлийн түрүүшүн дарган болон олон багшанар Эрхүүнээ гарбалтай байгаа. Гансашье Захааминадаа бэшэ, республикин бусадын аймагуудтаа нютагаархидын ажаллаа. Лодон Линховоиной хизаар ороноо шэнжэлгээ, арад угсаатанай гарбал болон соёлдо зориулагдаан ном соо иигэжэ

хоно байн гэхээнь, холын Ямalo-Ненецэй тойрог ошооной хэрэг бии аал?

Удаань Ага Забайкалийн хизаардай, Усть-Орда Эрхүү можын буридэлдээ ороо. Энэ үйлээ хэрэгэй урдаханаа Эблэлний Буряад Республикин, Эрхүү можын болон Забайкалийн хизаардай парламентнуудай буридэлдээ ажалаа ябуулдаг болох гэж хэлсээ үнди. Теэд хоёр буряад субъектнүүдэй бээс даангийн байдалай болоулагдахадаа, Эблэлэй ажал тийгээхээ замхашоо...

Нэгэдүүлнээнээ Агашье, Усть-Орда шүүгээгүй гэжэ мунёө эли. Илангаяа Ага ехээр дорийгоо. Нэгэдүүлгүйн урдаа тэрээнэй хүгжэлтэн хэмжээн бузыдээ Шэтэ можынхийн нилээд дээгүүр байгаа. Байр Баисхаланович Жамсуевай команда түрэл нютагаа гоё найхан болгохо, хүгжээхээ гэхэн зорилго урдаа табиан хүнүүд хамагын бүтгээж шадахаа гэжэ бодото байдал дээрэх харуулаа. Ага ошооходоо, 1992-2008 онуудтаа тойрогийн бээс даангийн эрхэ байдалай үеийн айхабтар ехээр дүнгүүдээ хараахаа. Мунёө урагшаа нанаатай агынхидай эхэнхин Улаан-Үдэ руул ерэхээс нанадаг. Энэ талаар Буряад Республика бүгэдээ буряадуудай татасын туб гээшээ. Тийн хуршээ субъектнүүдээ ажануудаг буряадууд республикин хүгжэлтэдээ ниллээд ехэх хубита оруулаа. Агынхидын хараадаа үзэхэдээ, Даширабдан Батожабай, Насаран Линховоин, Даши-Нима Дугаров, Ким Базарсадаев, Регби Пурбуев болон бусад Улаан-Үдэдээ хүдэлдэг байгаа. Мун бүхын дэлхийдээ суутай скульптор Даши Намдаиков Шэтэ мөнжодо турэн...

Эрхүү мөнжодо турэн би Захааминай аймагай заха холын нютагуудтаа нютагаархидайгаа ажануудагын мэдэхэдээ баяялаад. Жэшэнэн, Санагадаа нүргүүлийн түрүүшүн дарган болон олон багшанар Эрхүүнээ гарбалтай байгаа. Гансашье Захааминадаа бэшэ, республикин бусадын аймагуудтаа нютагаархидын ажаллаа. Лодон Линховоиной хизаар ороноо шэнжэлгээ, арад угсаатанай гарбал болон соёлдо зориулагдаан ном соо иигэжэ

бэшэгдэнхэй: "1917 оной намар Ага руу залуу багша Елена Николаевна Трубачеева ерээ үнэн. Агын училишидаа жэл хүдэлхэдээ, залуушуулдаа ёхор заагаа. 1918 ондо Антонина Павловна Чайванова гэжэ ондоо багша ерээд, баал ёхор нэбтэрүүлээ. Тийгээх ёхор хатар бүхын Агаар дэлгэрэн юм".

Ород хэлэндээ һайн баруун буряадууд Европын соёлдо болон эрдэм ухаандаа бэлээр нурадаг байнаан хадаа залуу гурэн байгууллаа хэрэгтээ эдэбхитэйгээр хабаадуулдагаа гэжэ ойлгостай. Зүүн буряадууд тэрэд үед бүдүүн шажанай ашаар Зүүн зүгтэ дүтэ байгаа. Тэрэд үедэх эхилхэн хүдэлэөн мунёөшье үргэлжлхэнхээр. Үнэн дээрээ энэ хүдэлэөн бүри эртэ, ородуудай ерээн сагхаа эхилээ гэжэ хэлэлтэй. Урдандаа манай арад баргажанай, сэлэнгийн болон худари буряадууд шэнги отог отогооро нүүдэг байгаа бшуу. Угаараа, гэр бүлөөрөө гэжэ байгаад Захаамин, Зэдэ, Хэжэнгэ, Хори болон Ярууна руу нүүхэ ушарнууд олон бии. Энээн тухай Сергей Петрович Балдаевай "Родословные предания и легенды бурят" гэхэн ном соо тодорхойгоор бэшээтий юм. Тэрээн соо бүгэдээ буряадууд шунаа мяхаараа нэгэ арад аад, зүүн, баруун болон урдаа буряадууд гээд буруу хубаардаг гэжэ тон зүб хэлэгдэнхэй.

Андрей Урупхеевич Модогоевыеяя спублика руу олон нютагаархидадаа татаа гэжэ зэмэлдэг. Энээн буруу. Жэшэнэн, Баргажанхаа гарбалтай комсомолийн залуу бэрхэх хүдэлмэрилэшээ Доржи Тибочеевич Цыремпиловыяя соёлыи министрээр томилоо юм. Бэрхэл зониие татажа абадаг байгаа - социально-экономическая талаар хүгжэнгий Эрхүү мөнжодо турэн... Партийнаа эмхинь шангаа байгаа ха юм. Республикаадаа өөхэдийн мэргжэлтэдээ хүмүүжүүлнээнд удаа Эрхүү мөнжын буряадууд татаахаа болёо үнэн. Тэрэшэн хэлэбэл, мунёө Эрхүү мөнжын буряад аймагуудтаа Буряадаа болон Агаархаа гарбалтай олон зон хүдэлдэг..."

Александр МАХАЧКЕЕВ.

ХЯАГТЫН ХОНИШОД ҺАЙНДЭРЛЭБЭ

Республикаада түрүү хонишодоо хүндэлдэг 1980-ядад онуудай ёхо дахинаа нэргээгдэжээ эхилбэ.

Сүх голой эрьедээ Хяагтын аймагай хонишод бүгэдээрээ сүгларж, бүхын байгаа бэрхэшээлнүүдээ, саашанхи тусгүүрдээ зүвшэн хэлсэбэ. Тийхэдээ урдаа жэлнүүдэйнгээ дүншье согсолоо.

Хяагтын аймагтаа 1990 ондо 120 мянган толгой хонин тоогддог байгаа. Харин 2000 ондо 9 мянган толгой хонин тоогддог байгаа. Арбан жэлэй турши соо хонидоо 11 дахин үсөөлөө болоно. 2002 ондо Хяагтын аймагай захираган 500 толгой хони хожомын бусааха хэлсээтэйгээр нютагаархиндаа тараандаа юм. Тийгээнэйн аша нүлөө гү, али бусад ондоо шалтагаандаа аймаг дотор хонидоо тоогддог байгаа. Мунёө дээрээ 25 мянган хонитой болоно дадаа.

- Хонидоо бүри олон болгох ёхотойбди. Урданай зон холын бодолтой байгаа. Үхижуунэйнгээ айл бүлээ болоходо, үхэр мал үгэдэг, үхижуунэйн милаанда түгэл, хурьга бэлэглэдэг бэлэй. Тийгээдээ малаа үхсхэхьен, бүри олон болгохын үхсэдэг хааб даа. Энэ заншалаа нэргээбди. Адуу мал - баялаг бшуу. Харин мунёө бидэ мунгэ алтаа бэлэглээд лэ, залуушуул

Шан барюулгын ёхололой удаа хяагтын хонишод

тэрэнээ эд зөөрий болгоод лэ, саашанхи тухайгаа бодоногүйбиди, - гээд, Хяагтын аймагай гулваа Валерий Цыремпилов урьяланна.

Зүблэлтээ засагай үеэр Буряадай хамтын ажхынүүдтэй 2 миллион шахуу толгой хонин тоогддог хааб даа. Тийхэдээ нарин ноохотой хонин эрилтэй байгаа. Шэндхэн хубилалтын хэсүү сагхаа ноохоной сэнгэй унахада, умсын ажхы эхилэгшэд олзын талаараад, уларилдаа тааруу үндэхэн буряад, эрдэм шэнжэлгын ашаар нарин ноохотой хониной үүлтэрээ. Буряадай Хурдээ ажалаа

хонишодын мэргэжлэн Виктор Прозоровскии мэдээсэхээр, республикаадаа буухыдээ 360 мянган толгой хонин байна, 70 процент хубини - «Бүүбэй» үүлтэрэй хонид гээдээли. Хамтын хоёр лэ ажхы - «Боргойн» болон «Юрөөгэй» кооперативууд нарин ноохотой хонин үсээбэрилхээр. Нарин ноохотой хонидоо үндэхэнрь үгэхээшье яашье болохогүй. Юундэб гэхэдээ, 1 килограмм ноохоной түлөө «Наран» бүлгэм 15 тухэриг үгэнэ. Хүдэггээр ябажа, ноохоногүй агаар шаагшадаа буухыдээ, олон зоной оролдоноосын, эрдэм шэнжэлгын ашаар нарин ноохотой хониной үүлтэрээ 1973 ондо байгуулдагаа бшуу.

Хяагтын хонишодий гол бэрхэшээлнүүдэй нэгэн хониной ноохоной түлөө бага сэн үгэнэ. Хэрбээс нэгэ хониной ноохон хайшалхын түлөө 60-100 тухэриг гаргашалаа хаа, ноохоногүй түшээгаад, тэрэ мунгээ бусаахын аргагүй. Юундэб гэхэдээ, 1 килограмм ноохоной түлөө «Наран» бүлгэм 15 тухэриг үгэнэ. Хүдэггээр ябажа, ноохоногүй агаар шаагшадаа буухыдээ, олон зоной оролдоноосын, 5 тухэриг сэн эринэ. Хэрбээс Улаан-Үдэ абаашахаа гэбэл, мун баа мунгэ гаргашалаа хэрэгтэй. Тиймээхээ хүдэггээрхин ноохоногүй

хайшань хэхээ мэдээнгүй. Гурэнэй талаанаа дэмжэлтэ байбашье, саарна суурна бэлдэжэ ябахын тула сагшье, мунгэншие алмагдахаа.

Хони худалдажаа абабалттай, гүрэн хахад мунгын бусаахаа гээд, Хяагтын аймагай Захиргаанай хүдээ ажхын таагыдээ дагдаа Сергея Чурсов дуулганаа. Тэрэнэй хэлэхээр, «Хяаг» бүлгэм 1327 толгой, «Хяагтын» АПО 1200 толгой хони үсээбэрилнэ. Тийхэдээ Пурбо Очировай, Сергей Намтаевай, Бата-Сүхэ Гунгэевий хубин ажхынүүд 100-наа дээшээ толгой үсээбэрилнэ. Тэдээн хамагай хайнаар хонидийн тоо олон болгохонойн тоо толгой хяагтын аймагай Захиргаанай зүгтээ шагналдаа хүртээбэ. 200-наа дээшээ толгой хонитой «Хяагтын» АПО (гульваань Виталий Самбуев), Цыремпил Очиров, Сергей Цыденовий фермэнүүд шалгараа. Тийхэдээ Зоригто Очиров, Виталий Самбуев, Самбуу Цыренжапов хамагай хайнаар гүүртэй гээдээ элирээ. Харин Зоригто Очиров болон Павел Балсанов гэгшэд хонинойн тоо олон болгохонойн тоо толгой хяагтын аймагай Захиргаанай зүгтээ шагналдаа хүртээбэ. 200-наа дээшээ толгой хонитой «Хяагтын» АПО (гульваань Виталий Самбуев), Цыремпил Очиров, Сергей Цыденовий фермэнүүд шалгараа. Тийхэдээ Зоригто Очиров, Виталий Самбуев, Самбуу Цыренжапов хамагай хайнаар гүүртэй гээдээ элирээ. Харин Зоригто Очиров болон Пав

Понедельник, 29

Первый канал

06.00 "ДОБРОЕ УТРО"
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 "КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА"
10.35 "ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ"
10.45 "ЖИТЬ ЗДОРОВО!" (12+)
11.55 "МОДНЫЙ ПРИГОВОР"
13.10 "ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!"
13.50 "ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯ!" С ГЕН-НАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 "ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ" (16+)
15.00 "ДРУГИЕ НОВОСТИ"
15.25 Д/С "ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ"
16.15 Т/С "ПРОСПЕКТ БРАЗИЛИИ"
17.10 "Я ПОДАО НА РАЗВОД" (16+)
18.00 Т/С "ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2"
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.20 Т/С "ТРОЕ В КОМИ"
19.50 "ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!" (16+)
20.50 "ПУСТЬ ГОВОРЯТ" (16+)
22.00 "ВРЕМЯ"
22.30 Т/С "СЕРАФИМА ПРЕКРАСНАЯ"
00.30 Д/Ф "ЭВОРЫКИН-МУРОМЕЦ"
03.20 Х/Ф "ТЕЛО ДЖЕННИФЕР"
05.05 Т/С "ЭЛЕМЕНТАРНО"

«РОССИЯ»

06.00 "УТРО РОССИИ"
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 "1000 МЕЛОЧЕЙ"
10.45 "О САМОМ ГЛАВНОМ"
11.30 "КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ" (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 "ВЕСТИ-БУРЯ-
ТИЯ"
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С "ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ"
14.00 "ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ" (12+)

Вторник, 30

Первый канал

06.00 "ДОБРОЕ УТРО"
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 "КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА"
10.35 "ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ"
10.45 "ЖИТЬ ЗДОРОВО!" (12+)
11.55 "МОДНЫЙ ПРИГОВОР"
13.10 "ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!"
13.50 "ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯ!" С ГЕН-НАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.35 "ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ" (16+)
15.00 "ДРУГИЕ НОВОСТИ"
15.25 Д/С "ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ"
16.15 Т/С "ПРОСПЕКТ БРАЗИЛИИ"
17.10 "Я ПОДАО НА РАЗВОД" (16+)
18.00 Т/С "ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2"
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИ-
ТРАМИ
19.20 Т/С "ТРОЕ В КОМИ"
19.50 "ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!" (16+)
20.50 "ПУСТЬ ГОВОРЯТ" (16+)
22.00 "ВРЕМЯ"
22.30 Т/С "СЕРАФИМА ПРЕКРАСНАЯ"
00.30 Т/С "СЛЕДСТВИЕ ПО ТЕЛУ". Но-
вый сезон. "ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ"
01.20 Х/Ф "НАЧИНАЮЩИЕ"
03.15 Х/Ф "НА САМОМ ДНЕ"
05.00 Т/С "ЭЛЕМЕНТАРНО"

«РОССИЯ»

06.00 "УТРО РОССИИ"
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 "ТАЙЗАН"
10.20 "УЛГУР"
10.45 "О САМОМ ГЛАВНОМ"
11.30 "КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ" (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 "ВЕСТИ-БУРЯТИЯ"

Среда, 31

Первый канал

06.00 "ДОБРОЕ УТРО"
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.15 "КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА"
10.35 "ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ"
10.45 "ЖИТЬ ЗДОРОВО!" (12+)
11.55 "МОДНЫЙ ПРИГОВОР"
13.10 "ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!"
13.50 "ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯ!" (12+)
14.35 "ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ" (16+)
15.00 "ДРУГИЕ НОВОСТИ"
15.25 Д/С "ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ"
16.15 Т/С "ПРОСПЕКТ БРАЗИЛИИ"
17.10 "Я ПОДАО НА РАЗВОД" (16+)
18.00 Т/С "ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2"

ТВ-программа

Буряад үнэн

25.07.2013

№ 29 (21928)

№ 29 (843)

16.00 Т/С "ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГО-
РОДНЫХ ДЕВИЦ"
17.00, 18.30 Т/С "ВСЕГДА ГОВОРИ "ВСЕГ-
ДА"
19.30 "ПРЯМОЙ ЭФИР" (12+)
21.50 "СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!"
22.00 Т/С "В ЗОНЕ РИСКА"
01.35 ВЕСТИ +
01.55 ЗАКРЫТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КОНКУРСА МОЛОДЫХ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ "НО-
ВАЯ ВОЛНА-2013". ТРАНСЛЯЦИЯ ИЗ ЮРМАЛЫ

Культура

08.00 "ЕВРОНЮС"
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ
КУЛЬТУРЫ
11.20 "НАБЛЮДАТЕЛЬ"
12.15 Х/Ф "БЕСПРИДАННИЦА"
13.45 Д/Ф "СЛОВОМ ЕДИНЫМ"
14.30 Т/С "СТРАНИЦЫ ТЕАТРАЛЬНОЙ
ПАРОДИИ"
15.20 "ЛИНИЯ ЖИЗНИ"
16.10 "МОЙ ЭРМИТАЖ"
16.50 Х/Ф "ВТОРОЙ ХОР"
18.15 Д/Ф "ГОСТЬ ИЗ БУДУЩЕГО"
18.45 ДАВИД ГРИМАЛЬ И АНСАМБЛЬ
"ДИССОНАНСЫ"
19.30, 02.35 Д/Ф "ЧИНГИСХАН"
19.40 "ПОЛИГЛОС". ФРАНЦУЗСКИЙ С
НУЛЯ 16 ЗА 16 ЧАСОВ!
20.45 Д/Ф "СЕМЬ ДНЕЙ ТВОРЕНИЯ. ВЛА-
ДИМИР МАКСИМОВ"
21.30 "ЖИЗНЬ ЗАМЕЧАТЕЛЬНЫХ ИДЕЙ"
21.55 Д/Ф "РАФАЭЛЬ"
22.05 Д/С "СКВОЗЬ КРОТОВУЮ НОРУ С
МОРГАНОМ ФРИМЕНОМ"
22.50 "МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. АН-
ДРЕЙ КОНЧАЛОВСКИЙ"
23.20 Т/С "ДЖИВС И ВУСТЕР"
00.10 "ТОЛСТЫЕ"
01.00 Д/С "УДИВИТЕЛЬНЫЙ МИР АЛЬ-
БЕРА КАНА"
01.55 "ВСЛУХ". ПОЭЗИЯ СЕГОДНЯ
02.40 "АКАДЕМИЯ"
03.25 ИГРАЕТ СИМФОНИЧЕСКИЙ ОР-

КЕСТР БАВАРСКОГО РАДИО

АРИГ УС

07.00 М/Ф "ЗЛАТОВЛАСКА", "ТОЛИК И
ТОБИК"
07.30 Х/Ф "ВДАЛИ ОТ ДОМА: ПРИКЛЮ-
ЧЕНИЯ ЖЕЛТОГО ПСА"
08.50 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НО-
ВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "КОНСТАНТИН"
14.00, 19.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
14.10 "БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ"
14.30, 18.00, 20.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПА-
ЦАНЫ" (16+)
15.00, 17.30, 20.30 Т/С "САШАТАНЯ"
15.30 Т/С "ИНТЕРНЫ" (16+)
17.00 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ
ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
19.20 "СПОРТ-ЭКСПРЕСС" (12+)
21.00 Х/Ф "ПРИЗРАКИ БЫВШИХ ПОДРУЖЕК"
23.00, 00.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС"
(16+). ПОГОДА
23.30 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+)
01.00 Х/Ф "АДСКОЕ НАСЛЕДИЕ"

ТВИКОМ

06.30 "ДОМАШНИЙ ЗООПАРК" (0+).
ЗУРХАЙ
07.00, 09.00 "В ТЕМЕ" (16+). ЗУРХАЙ
07.30 Т/С "СПАЛЬНЫЙ РАЙОН"
09.25 "КАРТИНА НЕДЕЛИ" (16+)
09.35 "ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ": "ЗУБА-
СТВЫ СТОМАТОЛОГИ" (16+)
10.00 Д/Ф "АРАБСКАЯ ВЕСНА"
11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00,
17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.30 НОВОСТИ ДНЯ
(16+)
11.05 Д/Ф "БЕЛЛА АХМАДУЛИНА. ЧИ-
СТВЫ ПОМЫСЛЫ"
12.05 Т/С "АДЫГУТАНТЫ ЛЮБВИ"
13.05 Х/Ф "ЭКСТРЕМАЛЫ"

АРИГ УС

07.00, 23.00, 00.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКС-
ПРЕСС" (16+). ПОГОДА
07.30 "ФРИКАЗОИД" (6+). ПОГОДА
07.55, 19.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
08.25, 19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ".
"НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+).
ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "ПРИЗРАКИ БЫВШИХ ПОДРУЖЕК"
13.30 "УНИВЕР" (16+)
14.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "МИ-
РОВЫЕ НОВОСТИ" (16+)
14.20 "СПОРТ-ЭКСПРЕСС" (12+)
14.30, 15.30, 20.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦА-
НЫ" (16+)
15.00, 20.30 Т/С "САШАТАНЯ"
19.15 "ТРИУМФ В КАЗАНИ. ЗАМЕТКИ
ОЧЕВИДЦА" (6+)
21.00 Х/Ф "ИСТОРИЯ ЗОЛУШКИ"
23.30 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+)
01.00 Х/Ф "ОБВИНИЕМАЯ"

ТВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00,
15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ
ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 "В ТЕМЕ" (16+). ЗУРХАЙ
07.30 "ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ" (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУР-
ХАЙ
08.35 "ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ" (16+)
10.05 Т/С "НЕПРИРУЧЕННЫЕ"
11.05 Т/С "ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ"
12.05 Т/С "АДЫГУТАНТЫ ЛЮБВИ"
13.05 Х/Ф "СОЛДАТ ДЖЕЙН"
15.40 Х/Ф "БАЙОН"
17.05 "ДОМАШНИЙ ЗООПАРК" (0+).
ЗУРХАЙ

Культура

07.30 "ЕВРОНЮС"
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ
КУЛЬТУРЫ
10.45 "О САМОМ ГЛАВНОМ"

14.50, 17.20 М/Ф

15.05 Х/Ф "ТЫ У МЕНЯ ОДНА"
17.05 "ВАШЕ ПРАВО" (16+)
17.35 "УТИМАТА" (12+)
18.00 Т/С "ЗАЧАРОВАННЫЕ" (12+)
19.00, 23.30 "ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ" (16+).
ЗУРХАЙ
20.05 Т/С "ДЕСАНТНЫЙ БАТЯ"
21.00 Д/Ф "ИСТОРИИ"
22.00 Т/С "ИСТОРИЯ ТОМА ДЖОНСА.
НАЙДЕНЬША"
00.00 "ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКА-
СКИ" (16+). ЗУРХАЙ
02.00 "НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ" (16+)

ПРОИСШЕСТВИЕ"

17.30 "ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА" (16+)
18.40 "ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ" С
ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ" (16+)
20.30 Т/С "МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА"
22.25 Т/С "МОРСКИЕ ДЫВОЛЫ" (16+)
00.15 "СЕГОДНЯ. ИТОГИ"
00.35 Т/С "ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ"
02.35 Т/С "РАСПЛАТА"
03.30 "ДИКИЙ МИР" (0+)
04.15 Т/С "2,5 ЧЕЛОВЕКА"
06.00 Т/С "ПОСЛЕДНЕЕ ПУТЕШЕСТВИЕ
СИНДБАДА"

СПОРТ-КАНАЛ

10.00, 06.15 "МОЯ ПЛАНЕТА"
12.00, 14.00, 17.00, 22.30, 03.00 "БОЛЬ-
ШОЙ СПОРТ"
12.20 "СТРАНА СПОРТИВНАЯ"
12.50 "МОЯ РЫБАЛКА"
13.25 "ДИАЛОГИ О РЫБАЛКЕ"
14.20 Х/Ф "БОЙ НАСМЕРТЬ"
16.25 "НАУКА 2.0. БОЛЬШОЙ СКАЧОК"
17.20 "24 КАДРА" (16+)
17.55 "НАУКА НА КОЛЕСАХ"
18.25 ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ БОКС. Е.
ГРАДОВИЧ (РОССИЯ) - М. Х. МУНЬОС (АРГЕН-
ТИНА). БОЙ ЗА ТИТУЛ ЧЕМПИОНА МИРА ПО
ВЕРСИИ IBF. Х. Ф. ЭСТРАДА (МЕКСИКА) - М.
МЕЛИНДО (ФИЛIPПИНЫ). БОЙ ЗА ТИТУЛ
ЧЕМПИОНА МИРА ПО ВЕРСИЯМ WBO и WBA.
ТРАНСЛЯЦИЯ ИЗ КИТАЯ
20.20 "СЕКРЕТЫ БОЕВЫХ ИСКУССТВ"
21.25 "НАУКА 2.0. ЭКСПЕРИМЕНТЫ"
22.55 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО ВОДНЫМ
ВИДАМ СПОРТА. ПРЫЖКИ В ВОДУ. ХАЙ-
ДАЙВИНГ. 27 М. МУЖЧИНЫ. ПРЯМАЯ ТРАНС-
ЛЯЦИЯ ИЗ ИСПАНИИ
00.55 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО ВОДНЫМ
ВИДАМ СПОРТА. ПЛАВАНИЕ. ПРЯМАЯ ТРАНС-
ЛЯЦИЯ ИЗ ИСПАНИИ
03.30 "УГРОЗЫ СОВРЕМЕННОГО МИРА"
04.35 Х/Ф "УЛОВКА 44"
09.25 "РЕЙТИНГ БАЖЕНОВА. САМЫЕ
ОПАСНЫЕ ЖИВОТНЫЕ"

СТС «БАЙКАЛ»

18.30, 20.55, 23.55, 01.25, 02.05, 02.50, 03.30,
03.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
08.00 М/С "ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ
ЧАНА" (6+)
09.00 М/С "МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ" (6+)
09.30 М/С "ЧАРОДЕЙКИ" (12+)
10.00 "ПАПИНЫ ДОЧКИ"
11.00, 15.30, 21.30, 02.00 МЕСТНОЕ ВРЕ-
МЯ НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
11.30, 19.30, 20.30, 21.00, 22.00 "ВОРОНИ-
НЫ"
12.00, 11.20 Т/С "В

Сэргшэ, сурбалжалаагаша Н.Ц.ЦЫБЕНОВЭЙ 105 жэлэй ойдо

АЛДАР СОЛОНЫ БУУРАШАГҮЙЛ

Н. Ц. Цыбенов

НАМДАГ ЦЫБЕНОВ 1908 оной широй шара Бишэн жэлэй зуний нүүл өөлжэ һарада Шэтэ можын Петровск-Забайкальскиин районой Убэр-Үнгээс нютагтаа дунда шадалтай таряшанай булэд түрөөд, нялха нарайгаар Хубдууд угай Сагаалзай хүхүүрэй изагууртай нютагай зайнан Эрдээний Сэээнэй булэд үргэжэ утгээн байгаа.

Тэрэ бага балшар наандаа түрэлхидээ гээгдэжэ, эхэ, эсэгын энхэрэль гүйсэд мэдэрээгүй дээрээс үлдээдаархы үзээ баадаа. Зүгээр эхэ, эсэгынгээ ашата наихан буянаар алтан дэлхийдэ мундэлжэ, эльгэ нимгэн тэдэнгийнээ хайра үршээдээ зоной зэрэгээ хүн болож ябажанаа ойлгодог байгаа бшуу. Ушар имээхээ урагшaa наанатай, эрмэлзэл ехэтэй хубуун эдир наандаа нютагайнгаа баяшуулда хүлгэншнээр ажаллаха, борьбо дээрээ бордойхые, хул дээрээ худэржэхэе хүсэбэ. Хойшдоо эхин шатын нургуулдаг дүүргээ һэн.

Газарлиг худэр бээстэй, гараха түрэхээс һүбэлгэн бэрхэ, номгон даруу зантай, олон үгэгүй, хүнэй хэлнэй толгой соогоо удаахан бисалгажа үзээд лэхарюусадаг, наанадаа табидаггүй, нарбайнаа абадаг хубуун комсомолдо орожно, заруулшилдай дунда худэлмэри эзбэхитэйгээр ятуулдаг байгаа. Тийн ВЛКСМ-эй ЦК-тай уряагаар Намдаг Цыбенов 1930 ондо Дээдэ-Үдэ рөрөөд, Буряадай үндээн полиграфистнуудай зэрэгээ орожно, гүрэнэй типографида үзэг холбогшын, суглуулдагданаа материалнуудые буридхэн хабсаргашын, корректорий мөргжэлнүүдье шудаллаа һэн. 1932 ондо Буряадай комсомол эрдэм мэдээсээз дээшэлүүлж шунал абыяастай, үнэн сэхэ зантай залуу хубуу Эрхүүгэй соёл-тэгээрэй 3 жэлэй нургуулидаа эльгээбэ, нургуулияа дүүргээдээ, Намдаг Цыбенович «Буряад-Монголой үнэн» газетэдэ сурбалжалаагашаар ажалда оробо. Эндэ тэрэнэй бэшэхэ, эмхидхэх бэлиг шадабари тодороо бэгэй.

1935 ондо тэрэнэй хуби заяандадаа өх нүүл үзүүлжэн турбан үйтэх хэргэ болбо: нургуулияа дүүргэлгэ, партиин гэшүүндэ оролго, наамга алгала наан сооши мартагдахаа юм аал?

“Ганса сусал – гал болохогуй, ганса хүн – хүн болохогуй” гэхэн онын үгүе ухаандадаа оруулдаг болоноон Намдаг Цыбенов энэл жэлэй элдин наихан зуний зултын сагтаа инаг гансаяа золгоо һэн ха. Энэй Мухар-Шэбэрэй аймагай Зандин нютагтай зангаар урихан Жаргалан Сэбэгийд гэж нэртэй басаган байнаа юм. Уданшьеэгүй эдээр хуби заяагаа холбожо, гэр бүтэ болоо һэн ха. Эдэх хоёрой инааг дуранай охингоо билтэржа, 1936 ондо түрэнэй Сөрөж хубуунийн гурбатай болож ябатаараа, хундэ убшэндэ дайрагдажа, наан баараа һэн. Тээд угынен залгуулха хөөрхэн жаахан хүбүүгээ алдахадаа, хэдэ гүнгү гашуудалдаа албаашаа хасаа, бээш шаангараа бариж, зоригтоо мохонгүй, үзээ хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, Эсэгын дайнай эхилхээс

ҮЕ САГ ямаршье түргөөр үнгэрнэ гээшэб даа. Үдэр хоногууд, он жэлнүүд хойно хойноноо һубарилдаад лэ үнгэршэнэ. Эдэ бүгэдэ юртэмсын лэ жама ёхо ха юм даа. Гэнтэ мэдэн гэхэдэш, хэзээ нэгтэ сугтаа худэлнэн аха нүхэдши 80, 90, 100 наа хүрэөд, зариманинь жэбжэгэр сарюун, нүгөөдүүлын бурханай орондо мордоошье хаа, дурасхаалын зоной сэдьхэлдэ үлөөд, нангин наиханаар хэлсүүлжэ, дурсуулжа ябагад гээшэ. Тийн “Буряад үнэн” сониндо хамта ажаллаан үндэр наанатай баатар сэргшэ, булад гуурхатаа бэлигтэй бэрхэ журналист Намдаг Цыбеновий гаталнаан домог суута дайшалхы зам, амгалан ажал дээрэ туйлаан алдартада хэрэгүүд үргэн ехэл даа.

Оройдоол табан хоногоор урид Цыбеновтэнэй бүлын хүбүүэй болоходонь, редакцидаа сугтаа худэлдэг байнаан суута уран зохёолшо Хоча Намдараев «Зай, Намдаг, уласкоорондын байдал түшүүртий болохо байна, үрэдээл, хүбүүндээ Баатар гэж нэрэд үгээ хааши, таарамжтай байхай хэбэртэй” гээд үршээлөө мэдүүлжн юм даагэжэ аbamий дурсадаг һэн гээд Наталья Намдиковна басаганини хеэрэнэ.

Нарай хүхүүтэй наамгаяа орхёод лэ, рядовой Цыбенов фронт мордоо болобо. Эхэ оронойнхоо хамгаалалта эрин, хүбүүд, басагадтаа хандажа, уралан дуудажа байхадань, ялтай гээшэб!

ЭСЭГЭ ОРОНОО хамгаалгын Агууех дайнай эхилхэдэ, үдэр нүни илгэдгүй эшленууд Улаан-Үдэ дээгүүр баруулжкаа тааналгяагий үнгэрдэг бэлээ. Сэргэй комиссариадуудаа наин дуратад олоорос гүзлэх. “Буряад-Монголой үнэн” газетын журналист Намдаг Цыбенов түрүүшүүлэх тоодо солдадай хубсаа үмдээ. Дивизийн газетэдэ худэлэх аргатай байгаа, гээшье түрүү зэрэгэд дайлалдахые хүсөөд, пулеметчик болоо һэн. Игэжэ тэрэ булад гурнааяа буу зэсгээр хөлгээ бэлэй.

Поездны арбаад хоног соо алхи алхиараа, харанхы нүни Москва хүрэбэ. Ехэ буугай абиан холоноо дуулдана. Хаанаа даа, тимшье холо бэшэ фронт гарана хэбэртэй. Эндэ манай нютагаархид дайсантай тэмсэх ёнотай байгаа. Намдаг Цыбенов энээн тухай бодож ябаса.

Түрүүшээр тэрэ зенитэ чадчнуудаа алба хэхэдээ, нийслэл хотын отгордой хамгаалдаг һэн. Удааны Намдаг Цыбенов алба хэхэн Зүн Сибирийн 93-дахи дивизи Москва шадар дайсантай тулалдажа оробо.

1941 онд декабрь нарада дивизи добтолгодо ороо бэлэй. Сычевко тоскон шадар болонон байландаа Цыбенов түрүүшүнгээ баатаршалга гаргаа һэн. Шанга тулалданаа командир Рагозиний алуулхадань, Н. Цыбенов подразделение ударидаа оробо. Нютагайнмаа эрэлэг сэргээш шархатаашье хаа, байландаанай талмай дээрээхээ гаража ошобогуй. Дайсанай хэдэн сэргэшдэхүүн үнэхээн байгаа. Энэ баатаршалгынга түлөө тэрэ дайшалхы туруүшүнгээ шангаадаа – “Шэн зоригт түлөө” медальда хүртээх һэн.

Манай сэргүүдийгээдэх добтолгын түлэг дундаа ямар нэгэн нүүрийн хэдэх дархнаар гартаа гароо һэн ха. Яварийн нэгэ үдер танкаар үдэшгэдээн бүлэг немец автоматчиудаа 1943 ондо шангаадаа шангаархид дайсантай тэмсэх ёнотай байгаа. Тийн мүнөө солдадай “радио” Намдагай эрэлэг зоригт тухай мэдээслэл бузын полк, бузынмилийн тарааба.

ИММЭ ЕХЭ БААТАРШАЛГЫНГАА Түлөө Намдаг Цыбенович Цыбенов Советоюз Союзай Геройн нэрэ зэрэгээ тээлээрдэбэгүй. Комаровой зенитэ расчет дайсанай танк налгаахадань, Цыбенов «макомикаараа» ябажан сэргэцэвдээ хиргажал мэдээ һэн.

Забайкаалин сэргэшдэй шан зориг, баатаршалгаа үндэрээс сэгнэгдэ бэлэй. Цыбеновэй дайлалданаа дивизи гвардии 26-дахи дивизи гэж нэрлэгдээн юм. Зүгээр Намдаг тэрэнэй зэрэгээ удаан дайлалдабагүй. Шархатаажа, гостпитальд ортуулулаад гарахадань, гвардеецье Курок шадархи чадчнуудаа албаашаа хасаа, бээш шаангараа бариж, зоригтоо мохонгүй, үзээ хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, Эсэгын дайнай эхилхээс

Станкова пулемедий расчедой командир Намдаг Цыбенов Ольховатка-Пониры шадар 35 үдэр соо үргэлжлээн тулалдаанхаа гаража шадаагүй һэн. Мүнөө 70 жэлэйн

гүйсэж байнаан гал дүлээтэ Курска дүхрэгтэ болонон шангаа байландаанай уршаг акултаа халун бурма соо орпод байнаан юм. Забайкаалин худэр шамбай, үсэд нэгтээ сэргшын зангаа харууллаа ушар үзээ дамин тохёолдоо һэн. Нэгтээ манай ябажан сэргшадай хорожо шэбээлнэн газар руу немец танкнууд дутэлэн ерэж, шүнгэдэй тайвадаа буудахадаа, дайсанай бронемашина налаагаа. “Шэн зоригт түлөө” хөдрихи медаль тэрэнэй энгэртэ ялбарыа. Уданшьеэгүй Рубцовко шадар болонон байландаанда тэрэ хундээр шархатаажа, гостпитальд ороо һэн. Тэдэнэй пулемедий расчед шангаадаа табигдаа гэж тэндэ дуулдаба. Шархань удаан эдэгэжэ үгээзүүгүй. Гостпитальд хэбэртэдээ, дайшалхы нүэд тухайгаа сэргэй газетэдэ бэшэхэе шинидээ. Уданшьеэгүй энэ бэшэхын газетэдэ толилгодо бэлэй.

Манай сэргшад дайлалдааар, баруулжкаа дабшажал ябаса. 107-дохи ябажан сэргшадэй полк Десна мурэндие гаталхаа ёнотай һэн. Петровко тээшэ добтолоо һэн. Нүхэр Цыбенов хоёр танкын туршань табяада, пулемедий буудажа, немец ябажан сэргшадай таархаа сохёо бэлэй. Энэ байландаанда Цыбенов зуугаад гитлеровсээ сэргшадын хүлхээн буулгаа һэн. Байландаанай талмай дээрэ нүбэлгэн ухаатай байнаанай, эрэлхэг зориг харуулнаанай, шэн габяа гарганаанай түлөө нүхэр Цыбеновтэ Советын Союзай Геройн нэрэ зэрэг олгох тухай зууршалнааби.

Цыбеновтэнэй бүлэг
Люнойнгоо гараха үедэ нүхэр Цыбенов мурэнэй баруун бээдэ түрүүлэн гаража, батальоноо хамгаалан, уна гаргуулхадаа, дайсанай ехэ буугай тодхогдонон хоёр нууга наандрагаан, немец хэдэн автоматаа чигүүдээхүүн түлхээн буулгаа байгаа...

1943 оной сентябрин 22-то дайсанай сэргшад зургаан танкнуудаар дэмжэгдэн, Петровко тээшэ добтолоо һэн. Нүхэр Цыбенов хоёр танкын туршань табяада, пулемедий буудажа, немец ябажан сэргшадай таархаа сохёо бэлэй. Энэ байландаанда Цыбенов зуугаад гитлеровсээ сэргшадын хүлхээн буулгаа һэн. Байландаанай талмай дээрэ нүбэлгэн ухаатай байнаанай, эрэлхэг зориг харуулнаанай, шэн габяа гарганаанай түлөө нүхэр Цыбеновтэ Советын Союзай Геройн нэрэ зэрэг олгох тухай зууршалнааби».

Хэдэн жэлэй түршээдээ байнаанай корреспондентэр ажаллаанай үүлээр тэрэ редакциин мэдээсэй таагындаа шадар худэлжээ, нүргэн хүмүүжүүлэгшэ баян дүй дүршэлээ залуу хубууд, басагадаа дамжуулка, тэдэнэй мөргэжэлшадабарийн дээшэлүүлэг байгаа. Залуу хубууд Булат Жанчилов, Владимир Жигжитов, Доржо Дашиев, Далай Хубитуев болон бусад даргадаа “Намдаг аха” гэж хүндэтэйгээр хандадаг һэн. Намдаг Цыбенович редакциингаа нийтийн ажабайдалда эдхэхтэйгээр хабааддаг, партийнор, профсоюзийн комитетийн гэцүүнээр нэгэнтэ бэшэ нунгададаг байгаа.

ДАЙШАЛХЫ ЗАМ тухайгаа, нэгээ полкдо хамтаа алба хэхэн анда нүхэд, нютагайхид тухайгаа наанашалнаан баримтата тужаяа бэшэхэд үрдингүй, Намдаг Цыбенович Цыбенов 1992 ондо наанаа бараа һэн. Наанайн нүхэр Цыбикмит Жаргалованай алдар габяа, ашата буяные тэмдэглэнүүй байжаа болохогуй. Баатар хубуунийн Буряадай багшанаар институт дүүргэд, нийслэл хотын 20-дохи, 49-дохи нүргүүлинуудаа физкультурын багшар худэлжээн, Наталья басаганини Зүн Сибирийн соёлын институт түгэсээд, Улаан-Үдэн төлстудидаа ажаллаанай байгаа.

Республикин ветерануудай Совет, “Хөлтүн гол” гэж эсэгээдээгүй, “Буряад үнэн” сониной колектив, Н.Ц.Цыбеновэй түрэлхид, үхийн 70 жэлээр ойдо зориуулж, түүхээдээ зуулгануудые тоонто нютагтаань, Улаан-Үдэ хотодо үргэнеэр үнгэрээ һэн. Мүнөө арбаад аша, зээнэрын үбгэн аба, эжигээ нангин дурасхаалые, 105 жэлэй алдартадаа ойле ариунаар сажижка ябанал даа.

“Мэргэн хумүүн хэдийшье наанаа эдэбэл, мянган үедэ уласай домогто шэнгэдэг” гэхэн Монгол арадай хуушанай үүлийн баталдагай ёхор, баатар сэргэш, булад гуурхатаа журналист Намдаг Цыбеновын наанай алдартадаа хэргээ ашын шархатаа, дурасхаалые сажижка ябанал даа.

Бата-Мунхэ ЖИГЖИТОВ, журналист.

Люнойнгоо гараха үедэ нүхэр Цыбенов мурэнэй баруун бээдэ түрүүлэн гаража, батальоноо хамгаалан, уна гаргуулхадаа, дайсанай ехэ буугай тодхогдонон хоёр нууга наандрагаан, немец хэдэн автоматаа чигүүдээхүүн түлхээн буулгаа байгаа...

Журналисти Намдаг Цыбенович Буряад ороной экономико болон соёлын хувьтэйн үндэшэн шухалдаа олон асуудалнуудаа газетын худалданууд дээрэ гунзэгтэй табиж, парти, правительстывн зүгтээ шилдэгэрийн түүлэ

“ЯНЖАМА БУРХАНАЙ ГОЁЛТО” АЯНШАЛАГШАДАЙ ДУРА БУЛЯХА

Баргажанай аймаг-та түрүүшүнхиеэ үнгэрхэн “Янжама бурханай гоёлто” гэхэн зуний республиканска фольклорно фестивалин хүгжэм дуунай конкурсдо Хурамхаанай аймагай Элсүүнэй соёлой байшангай “Уряал” ансамбль (түрүүшүн фото-зураг дээрэ) баргажан буряадуудай ёх заншал харуулжа, түрүүшүн нуури эзэлбэ. Ансамблийн уран нийханай хүтэлбэрилэгшэ Ирина Доржиевна Монтоева, сценари зохёогшо – Баянголдо ажануудаг Елена Ахадаевна Бадмаева.

Тус ансамбль 2002 ондо байгуулагдаа юм. Тийн тэрэ “Буряад хүнэй нэгэ үдэр” гэхэн регион хоорондын конкурсны Гран-придэ хүртэжэ, 2012 ондо “Алтаргыны” нэгэдэх шатын лауреат болоож үрдинхэй.

“Бидэнтэй мүрүсэгшэд - бултга арадай ансамбльнууд. Бидэ даб дээрээ имэ нэрэ зэрэгүүбди. Арадай болохын тула оролдообди”, - гэжэ багшын ажалай ветеран Хэшикто Эрдыниев хэлээ.

Зурагай конкурсдо Баргажанай хуугэдэй уран бэлгэй байшангай нэмэлтэ нуралсалай заагша Людмила Тумасянай шабинаар эрхим дүнгүүдье харуулаа. Гар урлалай мүрүсөөндэ Елена Ивановагай хүмүүжэмлнүүд шангай нууриундые эзэллээ.

“Олон аилшадай ерхэндэ баяртайбди. Манай Янжама бурхан зондо мэдээжэй, - гэж Людмила Тумасян хэлээ. – Имэ найнцэр арад зониин нэгэдүүлдэг. Шангудын хайн, ухижбууд ех баяртай. Ехшүүлэйшье, хүүгэдэйшье хабаадахаар хонирхолтой мүрүсөөнүүд олон. Энэй ех хайн”.

Аймагай соёлой таһагай хүдэлмэрилэгшэд, захиргаанай мэргэжлэлтэд, Баргажанай дасанай түлөөлэгшэд, соёлой-мэдээсэлгын түбүүдэй хүдэлмэрилэгшэд энэ фестивалии үндэр хэмжээндэ үнгэрэхын тула ехэ оролдоон байна.

Жюриин түрүүлэгшээ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Людмила Дампиловагай тэмдэглэхээр, найндэр ехэ гоёор үнгэрэв. Хүн зон зурхэ сэдьхэлээрээ нэгэдэжэй, ехэ дуратайгаар магтаалнуудые, арадай дуунуудые буулаа. “Гуламта” ансамбль болон “Зүүн зүгэй нэвшээн” гэхэн эстрадна бүлгэм Ивалгын талада ажануудаг эхирэд-булагадуудай урданай дуун болон хатарнуудые гүйсэдхээ. Тиихэдэ Баунтын аймагай түлөөлэгшэд бултанаай найшаалдаа хүртээ. Баргажанай булгэмүүд буряад уртын дуунуудаараа харгшадай хонирхол татаа.

Тус фестиваль аяншалга хүгжээлгэдэ ехэ нулөөлхэ аргатай гэжэ Соёлой министрствын таһагье даагша Татьяна Дугарова хэлээ.

Дулма БАТОРОВА.
Авторай фото-зурагууд.

08.40 М/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "КАПИТАН ЗУМ"
14.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
14.15 "ТРИУМФ В КАЗАНИ. ЗАМЕТКИ ОЧЕВИДЦА" (6+)
14.30, 18.00, 20.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
15.00, 20.30 Т/С "САШАТАНЯ"
15.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ". ПОГОДА (16+)
19.15 М/ФИЛЬМ (6+)
21.00 Х/Ф "БУНТАРКА"
23.30, 23.30 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+)
01.00 Х/Ф "БЛУДНАЯ ДОЧЬ"

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)

07.00, 09.00 "В ТЕМЕ" (16+). ЗУРХАЙ
07.30 "ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ" (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.30 "ПЯТЬ ИСТОРИЙ" (16+)
10.05 Т/С "НЕПРИРУЧЕННЫЕ"
11.05 Т/С "ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ"
12.05 Т/С "АДЫОТАНТЫ ЛЮБВИ"
13.05 Х/Ф "УЗНИК ЗАМКА ИФ"
14.20 М/Ф
14.45 Д/Ф "МИЛЛИОНЕРЫ НА ЛЬДУ"
15.30 Х/Ф "БАЙРОН"
17.05 Д/Ф "СИНДРОМ ЗОЛУШКИ"
18.05 Т/С "ЗАЧАРОВАННЫЕ" (12+)
19.00 "ЕСТЬ РАЗГОВОР" (12+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С "ДЕСАНТНЫЙ БАТАЙ"
21.00 "ПЯТЬ ИСТОРИЙ" (16+). ЗУРХАЙ
22.00 Т/С "ИСТОРИЯ ТОМА ДЖОНСА. НАЙДЕНЫША"
23.30 "ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ" (16+). ЗУРХАЙ
01.30 "НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ" (16+)

СТС «БАЙКАЛ»

09.00, 11.20, 13.05, 15.30, 18.30, 20.55,

23.55, 01.25, 02.05, 02.50, 03.30, 03.50 МЕТЕО-МИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
08.00 М/С "ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА" (6+)
09.00 М/С "МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ" (6+)
09.30 М/С "ЧАРОДЕЙКИ" (12+)
10.00 "ПАПИНЫ ДОЧКИ"
11.00, 15.30, 21.30, 02.00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
11.30, 19.30, 20.30, 21.00, 22.00 "ВОРОНИНЫ"
14.00, 22.30 "КУХНЯ"
14.30, 19.00, 01.30 Т/С "ДАЁШЬ МОЛОДЁЖЬ!" (16+)
16.00, 00.30 Т/С "6 КАДРОВ" (16+)
16.10, 17.30 ШОУ "УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ"
23.00 "НЕУДЕРЖИМЫЕ" (16+)
02.30 "СВИДАНИЕ СО ВКУСОМ" (16+)
03.00 "ТЕОРИЯ БОЛЬШОГО ВЗРЫВА"
03.50 "МЕСТЬ ПОДРУЖКИ НЕВЕСТЫ" (16+)
05.35 Т/С "СЕСТРА ГОТОРН" (16+)
06.25 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 "НТВ УТРОМ"

09.35, 11.20 Т/С "ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТА-РА"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "СЕГОДНЯ"
11.55 "ДО СУДА" (16+)
12.55 "СУД ПРИСЯЖНЫХ" (16+)
14.30 Т/С "УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНА-РЕЙ" (16+)
16.30, 19.30 "ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ"
17.30 "ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА" (16+)
18.40 "ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ" С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ" (16+)
20.30 Т/С "МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА"
22.25 Т/С "МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ" (16+)
00.15 "СЕГОДНЯ. ИТОГИ"
00.35 Т/С "ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ"
02.35 Т/С "РАСПЛАТА"
03.35 "КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС" (0+)
04.40 Т/С "2, 5 ЧЕЛОВЕКА"
06.00 Т/С "ПОСЛЕДНЕЕ ПУТЕШЕСТВИЕ СИНДБАДА"

СПОРТ-КАНАЛ

10.00, 12.00, 14.00, 17.00, 22.30, 03.10 "БОЛЬШОЙ СПОРТ"
12.20 "НАУКА 2.0. ЭКСПЕРИМЕНТЫ"
12.55 "НАУКА 2.0. НЕПРОСТЫЕ ВЕЩИ"
13.25 "НАУКА 2.0. ОПЫТЫ ДИЛЕТАНТА"
14.20 Х/Ф "ДОСТАТЬ КОРОТЫШКУ"
16.25, 21.25, 21.55 "НАУКА 2.0. БОЛЬШОЙ СКАЧОК"
17.20 Д/Ф "КУРЧАТОВСКИЙ ИНСТИТУТ. АБСОЛЮТНОЕ ОРУЖИЕ"
17.55 Д/Ф "КУРЧАТОВСКИЙ ИНСТИТУТ. АБСОЛЮТНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ"
18.25 Т/С "ОТДЕЛ С.С.Р."
20.20, 06.40 "СЕКРЕТЫ БОЕВЫХ ИСКУССТВ"
22.55 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО ВОДНЫМ ВИДАМ СПОРТА. ПРЫЖКИ В ВОДУ. ХАЙДАВИНГ. 27 М. МУЖЧИНЫ.
00.55 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО ВОДНЫМ ВИДАМ СПОРТА. ПЛАВАНИЕ. П
03.30 "ПОЛИГОН"
04.00 "РЕЙТИНГ БАЖЕНОВА. МОГЛО БЫТЬ ХУЖЕ" (16+)
04.35 Х/Ф "ЭЙР АМЕРИКА"

Четверг, 1**ПЕРВЫЙ КАНАЛ**

06.00 "ДОБРОЕ УТРО"
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 "КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА"
10.35 "ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ"
10.45 "ЖИТЬ ЗДОРОВО!" (12+)
11.55 "МОДНЫЙ ПРИГОВОР"
13.10 "ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!"
13.50 "ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯЦА!" (12+)
14.35 "ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ" (16+)
15.00 "ДРУГИЕ НОВОСТИ"
15.25 Д/С "ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ"
16.15 Т/С "ПРОСПЕКТ БРАЗИЛИИ"
17.10 "Я ПОДАОН НА РАЗВОД" (16+)
18.00 Т/С "ЖЕНСКИЙ ДОКТОР-2"
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИ-РАМИ
19.20 Т/С "ТРОЕ В КОМИ"
19.50 "ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!" (16+)
20.50 "ПУСТЬ ГОВОРЯТ" (16+)
22.00 "ВРЕМЯ"
22.30 Т/С "СЕРАФИМА ПРЕКРАСНАЯ"
00.30 Т/С "СЛЕДСТВИЕ ПО ТЕЛУ". НОВЫЙ СЕЗОН. "ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ"
01.20 Х/Ф "СУРОВОЕ ИСПЫТАНИЕ"
03.40 Х/Ф "УМЕРЕТЬ МОЛОДЫМ"

«РОССИЯ»

06.00 "УТРО РОССИИ"
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 "БАМБАХАЙ"
10.10 "БУРЯД ОРОН"
10.45 "О САМОМ ГЛАВНОМ"
11.30 "КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ" (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 "ВЕСТИ-БУРЯ-ТИЯ"
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С "ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ"

КУЛЬТУРА

14.00 "ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ" (12+)
16.00 Т/С "ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГО-РОДНЫХ ДЕВИЦ"
17.00, 18.30 Т/С "ВСЕГДА ГОВОРИ "ВСЕГДА" 2"
19.30 "ПРЯМОЙ ЭФИР" (12+)
21.50 "СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!"
22.00 Х/Ф "ПОЛЫНЬ - ТРАВА ОКАЙНАЯ"
01.55 Х/Ф "ЧЕРЕПА"
07.30 "ЕВРОНЬЮС"
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 "НАБЛЮДАТЕЛЬ"
12.15 23.20 Т/С "ДЖИВС И ВУСТЕР"
13.10 Д/С "ИСТОРИИ В ФАРФОРЕ"
13.45, 22.05 Д/С "СКВОЗЬ КРОТОВУЮ НОРУ С МОРГАНОМ ФРИМЕНОМ"
14.30 Т/С "СТРАНИЦЫ ТЕАТРАЛЬНОЙ ПАРОДИИ"
15.15 Д/Ф "КИТО. ГОРОД ХРАМОВ И МОНАСТЫРЕЙ"
15.30 Д/Ф "ТЕАТР РОБЕРТА СТУРУА"
16.10 "НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ"
16.50 Х/Ф "ТРЕВОЖНАЯ КНОПКА"
18.25, 03.40 Д/Ф "ВЕСТИМСТЕР. СЕРДЦЕ БРИТАНСКОЙ ИМПЕРИИ"
18.45 РЕНО КАПЮСОН И ФРЭНК БРАЛЕ. СОНАТЫ Л. БЕТХОВЕНА
19.30 Д/Ф "ВИТУС БЕРИНГ"
19.40 "ПОЛИГЛОС". ФРАНЦУЗСКИЙ С НУЛЯ ЗА 16 ЧАСОВ!
20.45 Д/Ф "РАЙМОНД ПАУЛС. СЫГРАЙ, МАЭСТРО, ЖИТЬ СВОЮ..."
21.30 "ЖИЗНЬ ЗАМЕЧАТЕЛЬНЫХ ИДЕЙ"
22.50 "МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. АНДРЕЙ КОНЧАЛОВСКИЙ"
00.10 "ТОЛСТЫЕ"
01.00 Д/С "АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ"
01.30 "ДЖЕМ-5" С ДАНИИЛОМ КРАМЕРОМ
02.30 Д/Ф "И ОГЛЯНУЛСЯ Я НА ДЕЛА МОИ..."
02.55 "АКАДЕМИЯ"

АРИГ УС

07.00, 23.00, 00.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+). ПОГОДА
07.30 "ФРИКАЗОИД" (6+). ПОГОДА
07.55, 14.00, 19.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
08.25 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ". ПОГОДА (16+)
08.40, 14.15, 19.15 М/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "БУНТАРКА"
14.30, 18.00, 20.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
15.00, 20.30 Т/С "САШАТАНЯ"
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ". ПОГОДА (16+)
19.15 "ТРИУМФ В КАЗАНИ. ЗАМЕТКИ ОЧЕВИДЦА" (6+)
21.00 Х/Ф "ОНА- МУЖЧИНА"
23.30 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+)
01.00 Х/Ф "В ЛЮБВИ И ВОЙНЕ"
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 "В ТЕМЕ" (16+). ЗУРХАЙ
07.30, 14.30 "ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ" (16+)
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 "ЕСТЬ РАЗГОВОР" (12+)
10.05 Т/С "НЕПРИРУЧЕННЫЕ"
11.05 Т/С "ВРЕМЯ ЛЮБИТЬ"
12.05 Т/С "АДЫОТАНТЫ ЛЮБВИ"
13.05 Х/Ф "УЗНИК ЗАМКА ИФ"
14.20 М/Ф
15.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "МИРОВЫЕ НОВОСТИ" (16+)
14.45, 19.15 М/Ф (16+)
18.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
M/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "ОНА- МУЖЧИНА"
13.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА"
14.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "МИРОВЫЕ НОВОСТИ" (16+)
14.30, 19.15 М/Ф (16+)
18.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
M/Ф (6+)
15.00 Т/С "САШАТАНЯ"
15.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА"
20.00 "КОМЕДИ WOMAN" (16+)
21.00 "КОМЕДИ-КЛАВ" (16+)
22.00 "КОМЕДИ CLAB. БЕЗ ГРАНИЦ" (16+)
23.30 "СТРАНА В SHOPE" (18+)
00.00 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+)
01.30 Х/Ф "ДРУГОЙ МИР"
18.20 "В ВАШЕМ ДОМЕ"
19.00 КРИСТИАН ТИЛЕМАНН И ДРЕЗДЕНСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ КАПЕЛЛА
19.45 Д/Ф "ВСЕВОЛОД ШИЛОВСКИЙ"
20.45 "СМЕХНОНОСТАЛЬГИЯ"
21.15 "ИСКАТЕЛИ"
22.00 Т/С "РАССКАЗЫ О ПАТЕРЕ БРАУНЕ"
23.45 "ЛИНИЯ ЖИЗНИ"
01.00 Д/С "АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ"
15.30, 18.10, 20.40 "ВЕСТИ-БУРЯ-ТИЯ"
15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

АРИГ УС

07.00, 23.00, 01.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+). ПОГОДА
07.35 "ФРИКАЗОИД" (6+). ПОГОДА
07.55, 19.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
08.25, 19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
08.40 М/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "ОНА- МУЖЧИНА"
13.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА"
14.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "МИРОВЫЕ НОВОСТИ" (16+)
14.30, 19.15 М/Ф (16+)
18.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
M/Ф (6+)
09.00 "ДОМ-2. LIVE" (16+)
10.30 "БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ" (16+)
11.30 Х/Ф "ОНА- МУЖЧИНА"
13.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА"
14.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "МИРОВЫЕ НОВОСТИ" (16+)
14.30, 19.15 М/Ф (16+)
18.00 Т/С "РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ" (16+)
19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
M/Ф (6+)
15.00 Т/С "САШАТАНЯ"
15.30 Т/С "УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА"
20.00 "КОМЕДИ WOMAN" (

ТВ-программа

Суббота, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00,	11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10	Х/Ф "ТАЙНА ВИЛЛЫ "ГРЕТА"
09.20	М/Ф "ДЖЕЙК И ПИРАТЫ НЕТЛАНДИИ"
09.50	М/С "СМЕШАРИКИ. НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ"
10.00	"ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!"
10.45	"СЛОВО ПАСТЬЯРЯ"
11.15	"СМАК" (12+)
11.55	Д/Ф "АЛЕКСАНДР НЕВЗОРОВ. "600 СЕКУНД" И ВСЯ ЖИЗНЬ"
13.15	"ИДЕАЛЬНЫЙ РЕМОНТ"
14.10	"АБРАКАДАБРА" (16+)
16.25	"ФОРТ БОЯРД" (16+)
17.55	Д/Ф "ИВАР КАЛНЫНЬШ. РОМАНС АКЦЕНТОМ"
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИПАМИ
19.15	Д/Ф "ВАЛЕНТИНА ЛЕОНТЬЕВА. ОБЪЯСНЕНИЕ В ЛЮБВИ"
20.20	"УГАДАЙ МЕЛОДИЮ"
21.00	"КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?"
22.00	"ВРЕМЯ"
22.20	"СЕГОДНЯ ВЕЧЕРОМ" (16+)
00.00	"КВН". ПРЕМЬЕР-ЛИГА (16+)
01.35	Х/Ф "ДИЛЛЕММА"
03.40	Х/Ф "ЧАЙ С МУССОЛИНИ"
05.50	Т/С "ЭЛЕМЕНТАРНО"
	«РОССИЯ»
06.45	Х/Ф "МЫ ИЗ ДЖАЗА"
08.30	"СЕЛЬСКОЕ УТРО"

09.00,	12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
09.10,	12.10, 15.20 "ВЕСТИ-БУРЯТИЯ"
09.20	"ВОЕННАЯ ПРОГРАММА"
09.50	"ПЛАНЕТА СОБАК"
10.20	"СУББОТНИК"
11.05	"БИЗНЕС ВЕКТОР"
11.25	"ТЕЛЕВИЗИОННАЯ ПРИЕМНАЯ"
11.35	"СОЛДАТСКИЙ МЕДАЛЬОН"
11.45	"РАНЕТ"
12.20	ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.55	"ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ" (16+)
13.25,	15.30 Х/Ф "КЛУБНИЧНЫЙ РАЙ"
14.00	"СУББОТНИЙ ВЕЧЕР"
14.45	21.30 Х/Ф "ЯБЛОЧНЫЙ СПАС"
20.00,	X/Ф "ОЙ, МАМОЧКИ..."
00.20	X/Ф "ИСПЫТАНИЯ"
02.20	

КУЛЬТУРА

07.30	"ЕВРОНЬЮС"
11.00,	03.25 "ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ" С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.35	X/Ф "КАЗАКИ"
13.10	"БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ"
14.05	Д/С "ПРИЯЧНЫЙ ДОМИК"
14.30	X/Ф "АЙБОЛИТ-66"
16.05	Д/Ф "ВАДИМ КОРОСТЫЛЕВ"
16.45	Д/С "ПЕШКОМ..."
17.10	БОЛЬШОЙ БАЛЕТ
19.20	Д/Ф "ИСТОРИИ ЗАМКОВ И КОРОЛЕЙ. ЗАМКИ ДРАКУЛЫ. ПРАВДА, СОКРЫТАЯ В ЛЕГЕНДАХ"
19.50	Д/Ф "ИСТОРИИ ЗАМКОВ И КОРОЛЕЙ. ЗАМКИ ДРАКУЛЫ. ПРАВДА, СОКРЫТАЯ В ЛЕГЕНДАХ"
20.45	X/Ф "ОТЧИЙ ДОМ"
22.20	"РОМАНТИКА РОМАНСА"
23.15	Д/Ф "МЕЖДУ ДВУХ БЕЗДН"
00.10	X/Ф "КАРМЕН"
01.50	"РОКОВАЯ НОЧЬ" С АЛЕКСАНДРОМ Ф. СКЛЯРОМ
02.55	"ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО"

Воскресенье, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00,	11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10	Х/Ф "ОТВЕТНЫЙ ХОД"
08.45	"СЛУЖБА ОТЧИЗНЕ!"
09.20	М/Ф "АЛАДИН"
09.45	М/С "СМЕШАРИКИ. ПИН-КОД"
09.55	"ЗДОРОВЬЕ" (16+)
11.15	"НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ"
11.35	"ПОКА ВСЕ ДОМА"
12.25	"ФАЗЕНДА"
13.15	Х/Ф "КАК СТАТЬ ПРИНЦЕССОЙ"
15.20	Х/Ф "ДНЕВНИКИ ПРИНЦЕССЫ-2: КАК СТАТЬ КОРОЛЕВОЙ"
17.30	"КВН". КУБОК МЭРА МОСКВЫ (12+)
19.50	"ВЫШКА". ВЫБОР ПРОФЕССИОНАЛОВ (16+)
22.00	"ВРЕМЯ"
22.15	"УНИВЕРСАЛЬНЫЙ АРТИСТ" (12+)
00.00	T/C "ПОД КУПОЛОМ". СТИВЕН СПИЛБЕРГ И СТИВЕН КИНГ ПРЕДСТАВЛЯЮТ. "ГОРОДСКИЕ ПИЖОНЫ"
00.50	Х/Ф "СЕРДЦЕ НА ЛАДОНИ"
03.50	Х/Ф "ПОЦЕЛУЙ СМЕРТИ"
	«РОССИЯ»
06.45	Х/Ф "НЕ БУДИТЕ СПЯЩИЮ СОБАКУ!"
09.25	"САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР"
10.10	"СМЕХОПАНОРАМА"
10.40	"УТРЕННЯЯ ПОЧТА"
11.20	"ВЕСТИ-БУРЯТИЯ". "СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ"
12.00,	15.00, 21.00 ВЕСТИ
12.10	"ГОРОДОК"
12.45,	15.30 Х/Ф "ПОВЕЗЕТ В ЛЮБВИ"
15.20	"ВЕСТИ-БУРЯТИЯ"
17.00	"СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ"
18.55	Х/Ф "СЕРДЦЕ БЕЗ ЗАМКА"
21.30	Х/Ф "МАМИНА ЛЮБОВЬ"
23.30	Х/Ф "НАРОЧНО НЕ ПРИДУМАЕШЬ"
01.40	Х/Ф "ПОЦЕЛУЙ БАБОЧКИ"
	КУЛЬТУРА
07.30	"ЕВРОНЬЮС"
11.00	"ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ" С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.35	Х/Ф "ВОЛНЫ ВЕТЕР"
13.40	Д/Ф "ВЫСОТА. ГЕОРГИЙ ШТИЛЬ"
14.10	Х/Ф "БОЛЬШОЕ КОСМИЧЕСКОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ"
15.10	М/Ф "ХРАБРЫЙ ОЛЕНЕНОК"
15.35,	02.05 Д/Ф "ДИКАЯ ПРИРОДА БАЛ-

АРИГ УС

07.30	Х/Ф "ИЛЬЯ МУРОМЕЦ"
09.00	М/Ф "ПОТЕРЯВШАЯСЯ ПРИНЦЕССА"
09.25	"УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
09.40	"МУНГЭН СЭРГЭ" (16+). ПОГОДА
10.00	"ДВА С ПОЛОВИНОЙ ПОВАРА"
10.30	"БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!" (12+)
10.50	М/Ф "НИКЧЕМУЧКА"
11.00	ШКОЛА РЕМОНТА (16+)
11.20	T/C "ДЕФОЧКИ"
13.00	"ПЕРЕЗАГРУЗКА" (16+)
14.00	"КОМЕДИ-КЛАБ". ЛУЧШЕЕ" (16+)
14.40	Х/Ф "ИНТЕРВЬЮ С ВАМПИРОМ"
17.00	"ТРИ ДНЯ НА ПОБЕГ"
19.30	"ТНТ MIX" (6+). ПОГОДА
20.00	"СОМЕДИ WOMAN" (16+)
23.00	"ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ" (16+). ПОГОДА
00.00	"ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА" (16+)
00.30	Х/Ф "ДОМ ИСТОРИЯ ПУТЕШЕСТВИЯ"

ТИВИКОМ

07.00	"РАДАР-СПОРТ" (6+). ЗУРХАЙ
07.30	Д/Ф "ЗВЕЗДЫ ЗАЖИГАЮТ"
17.00	T/C "СПАЛЬНЫЙ РАЙОН"
18.00	T/C "ДЖИВС И ВУСТЕР"
19.00	"ДОМАШНИЙ ЗООПАРК" (0+).
19.25	T/C "АНАТОМИЯ СТРАСТИ"
19.45	"КАРТИНА НЕДЕЛИ" (16+)

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающему в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет

16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

Буряад үнэн

25.07.2013

№ 29 (21928)

№29 (843)

АРИГ УС

07.30	"ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". ПОГОДА (16+)
08.00	X/Ф "КАШТАНКА"
09.00	"ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС" (16+)
09.25	"УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". "НОВОСТИШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ" (16+). ПОГОДА
09.40	"МУНГЭН СЭРГЭ" (16+). ПОГОДА
10.00	"ДВА С ПОЛОВИНОЙ ПОВАРА" (16+)
10.30	"ПРОДЕКОР"
11.00	"ШКОЛА РЕМОНТА" (6+)
12.00	ДЕФОЧКИ (16+)
13.30	"ДУРНУШКИ НЕТ" (16+)
14.00	"СОМЕДИ WOMAN" (16+)
15.00	"КОМЕДИ-КЛАБ" (16+)
16.00	СОМЕДИ БАТЛ. БЕЗ ГРАНИЦ (16+)
17.00	T/C "САШТАНА"
20.00	X/Ф "ИНТЕРВЬЮ С ВАМПИРОМ"
22.15	"КОМЕДИ-КЛАБ". ЛУЧШЕЕ" (16+)
23.00	"ДОМ-

Найхан дурасхаал

Гарма-Доди ДАМБАЕВ

ИНАГ ГАНСАТАЯА УУЛЗАЛГА

(Үргэлжлэл. Эхинийн урдахи дугаарта).

Байза, Дулма үнгэрэгшэ зүн практикадаа манай колхоздо байхадаа, юун гээ бэлэй. Аа-а, ханааб, ханааб. Город ерэжэ, хүгшэн эхэтгэйни хөөрөлдөөрэй. «намгамни боловсруулж гэж бу албадыш даа, институтаа дүүргэхэ ёнотойб», - гээ нэн. Тийхэдэнь би наадажа хэлэнэ гэжэ ханаад, институтаа дүүргэхэдэш, хадаг табиха хүниие эльгэхэб, угы хаа, хүгшэн эжийнээши гарынш эрихэе город өөрөө ошохоб гэжэ хэлээ нэм. Мунёе би наанайгаа хуби заяа гансааран шинидхэжэ, тэрэх хүгшэнтэй уулзан, хөөрөлдэнгүйгөөр өөрынгөө энэ үйлэх хэрэгье бүтээж яашье шадахагүй байнаб. Хүгшэн бидэх хоёрой уулзалаа ямараар үнгэрхэб».

Имээ болонуудые толгой соогоо үхлэлдүүлэн, сэдьхэлээх хүлгэхэжэ, ханаа үнөөндэ аблашоод, халта зүрх алдан үүнхан Дугар гэнтэ дээрэхэ амияа абамсаараа, аалиханаар ханаа алдаба. Тийхэдэнь тэрэниие унтажа үүнэ гэжэ ханаан хажуудахи эхэнэрын һөөл сошордон гээр залд гэн, тэрээнхээ хажуу тээшээ болоод, гайхан гэлэхийн үюмэ үндэнэйнгөө шэгшэгээр хёлойн хараадхыа.

Тээд үндөө аянад, дуратай басагантаяа, тэрэнхээ хүгшэн эхэтгэ яжаа уулзаха тухай гүнзэгэе бодолдо аблашоод үүнхан Дугар хажуудахингиаа гайханы ханаанаа мэдэхдэй даа. Дугар хомхойгоор агаар үорон, дахин амилхадан, тэрэниие ногтуу гэжэ тэрэх эхэнэр ханааныаа, үүринаа түргэн бодошиб. Юунэй болоные ойлгожо яданан хүбүүн үрөөхэн үндөө нээжэ, хул дээрээ зогсоод үүнхан эхэнэрийн үнүүр өөдэлүүхин хараба. Тийхэдэнь тэрэх эхэнэр сагаа эреэнээр харааныаа Дугарай үндэнхөө бүри ехээр айжа, зоной дундуур саашаа ябашаба.

Дугар хандали дээр лаб үүнгаад, үндээс дахин анижа, инаг Дулмынгаа урихан шарайе урдаа бии болгон, энэхилхэн дабхаряатай үндөнүүсийн хайхашаан харахадал гэнэ.

Ямар рейсий самолет нийдэжэ ерэйиень соносходгобо. Танилаа, түрэлөө ба инагаа утгахаяа ерэгшэдэй аэропортын байсан сооноо газаашаа гарахадан, Дугар тэдэнэй гүнгэнэлдэхье, гуталынгаа улаар шала шудархыиень элээдүүланаа.

Самолёдий турбина аймшгтай шангаар, сонхын шэлэй дохолтор хүүеэд, аяагаа эгсээр доошон унагаан гиннуулнаар унтарааба. Дугар үндөө аянад лэ үүнүү. Удангүй үүдэн нээгдэжэ, самолёдийн буугшад утгажаа байгшадтаа шанга шангаар дуугаралдан оронод. Шэмээгүй болошоод үүнхан зал хүн зоной хөөрөлдөөнхөө хүнхинэнэ.

«Хэрбээ Дулмадаа телеграмма сохёо ханааныаа, намайе утгахаяа ерэх байгаа. Сагай уларилай муунаа самоледний ямар удаан наатааб. Телеграмма угөөгүйн болоо. Эндэ ерэх хаа, долоон час

хүлеэжэ сүхэрхэ байгаа. Город орох гэхэдэ, таксиинууд орой үүни ябанагүй. Унтажа байхадань, Дулмадаа ошоходо, ямар юм даа... Байза, Дулмын үгэгшэ телефоний номер хэдэй бэлэй, - гэжэ Дугар ухаан бодолоо гүйлгээд, хоёр гаараа хүхээз дараад, костюмийнгаа дотор хармаан сохи юумзээ барижа үзэнэ.

- Блокнодни байна. Гэртэйни хонходоод, миний байгаа хаа ерээрэй гээ нэм. Тийхэдээ Дулма намайе хүгшэн эхытээз уулзуулхагүй хүснэг, угы хаа, тэрэнхээ нюунаа. Мунёе хонходоо ханааныаа, эгээл гэртэй байна даа. Тээд тулаг унтажа байхадань, һэриуулээд яхамниб. Унtag даа, удэр болоходон хонходуужаб».

Ерэхээз байгшаа үдэр бутээхэ

тон түрүүшүнгээ хэрэг тухай нюдөө аянад, ухаанайгаа хүрэхысэ бодож үүнхан Дугар хажуудаа нэгээ гартаа жаахан басагаа, нүгөө гартаа багахан сүүмхээ баринан тарган хүгшэн уухилнаар, аахилнаар ерээд, тогтошобо. Энэ тэрэх юум бодо бодоноор нийроо сэлмэшэнхэн Дугар хэнэй хажуудаан өрхийн харахаяа үндөө нээбэ.

- Хүбүүн, бидэндэ үүрии гаргажаа угын даа, - гэжэ тэрэх хүгшэн гүйба.

Дугар хажуу тээшээ болоожо, үүрии гаргажаа угын гээ. Хүгшэн хандали дээрэ үүнхан Дугар хажуудаа табяд, жаахан басагаяа үбдэг дээрээ үүлгаха гээ. Тийхэдэнь Дугар бодожо, үүрияа тэрэх басагахандань угээбэ.

Xүгшэн басагаяа хажуудаа үүлгахад, нийлээд удаан уухилнаар, аахилнаар, амияа доро оруулба. Басагахан мийнхон харахан үндөөрөө энэхүүхилэн, Дугарын ехэл анхаралтайгаар харана. Дугар инаг Дулмынгаа уриханаар энэхүүхилэн харадаг елэн хара үндэнтэй басагаханай үндэ адлишан, аргагүй хайхашаан харана.

Дугар хармааныаа конфетэ гаргажаа, тэрэх басагахандань угэмсөөрөө:

- Хэн гэжэ нэртэйбши? - гэжэ асууба.

- Спасибо. Долгормаа гэжэ нэртэйб, - гэжэ басагахан тоб байсаа харуусаад, бүришье уриханаар энэхүүхилбэ.

Тийхэдэнь хүгшэн досоогоо бүтүү баярлашоод, бэрхэш гэхэн тэмдэг угэжэ, толгойн эльбэн эрхэлүүлбэ. Дугар Долгормаа хөөршвээн, энэрхы дулааханаар харана.

- Хүбүүн хайханаабши? Хайшаа ошохоёо самолёт хүлеэнэш? - гэжэ хүгшэн асуугаад, үндээс ониилгожо, Дугарай үрдаанаа харашоод, амаа ангайлган, харуусахыен углезэн.

- Худөөрэйб. Город ерээд, оройтоошоод, автобусой ерээдээр амаржа үүнхан. Энэ зээтнийгүй?

- Бэшээ! Ашымни басаганай басаган. Хэлэн хул хоёрьиь минийхинээ хурдан юм даа.

- Энэтний городий гэжэ мэдэхээр ордоор дуугарна. Худөөд тантаяа үдаан байгаа хаа, үнхан буряадаар дуугардаг болох үнэн. Эхэ эсэгээдэ, городоо ошохомни гэжэ хашахадань, та асаржа ябанаа бэзэт даа.

- Би энэ хүнэй эхэтгээ город то байдаг хүм. Далан табатай. Энэ жэлэйл хүгшэрнөө мэдэбэб. Энээнхээ урагша поездоор, автобусоор, самоледоор - югээршье хамаагүй хаанаш хүртээр ошоод ерэгшэ нэм. Хүсэ шадални налаа гэжэ өөрүгөө мунёөл мэдэжэ үүнаб. Эхын басагаяа асархаа гэхэдэ, би асархаяа зүдхэжэ, аяар холын Ангарск ошоон хүм. Юрэдөө, хоёр адли ябанабди даа. Буряадаар алахамнишье гээ нааш мэдэхэгүй. Ородуудай дундаа байгаа. Мунёе би гэртээ асараа хадаа буряад хэлээз заа жаа угэхэ болох хаа. Түрэлхи хэлээз мэдэхэгүй ябахада, муу губ даа.

- Та хоёр айлшалаад, нютагаа бусажа ябанабты, - гэжэ Дугар һонирхобо.

- Эй, бармаа гэжэ-э! Имэлби даа, хэлэхэ гэхэн юумээ дутуу ядуу хэлэхэд даа. Хүгшэрнөөн тэмдэг гээшэ бээзэ. Энээнхэй эхэ дан залуугаар хадамдаа гаранаан юм. Үбгээний болгошо хүбүүн муу хүн дайралдашоо. Архи ухадаа, алаха хюдахам гэхэ. Унтажа байнаа бидэг гуталлаа холхиндоогор үмдээд, тэрэнхэй мантан үндаргагдаа адислуулан барин, дутуу ядуу хубсаланхай юумэд шудхуулнаа зумбарааннаа өөрэгүй гэртээ нубарилдан гаржаа, тэрьелдэг һэмди. Басагамны налахаар хоёр жэл болож байна. налахадань амархаб гэжэ ханагша нэм. Энэ үхин эхэ эсэг хоёройнгоо хоорондоо ябажа, намайе зобоноо. Хүрьгэнэй гэртэхин ехэ һайн зон. Шэнэ жэлэй урдаа үбдэшэхдээмни, худагы ерэжэ, Долгормаа абаашаа нэм. Энээнхэй эхэ үргүүли, ажал хэхэ тухашарха даа. Би энэ басагын харадаг хун гээшэ. Эхэн саадтаа басагаяа ябуулхаа местаа олоо. Тийгээд лэ энэ басагын харажаа ябанаб, - гэжэ хүгшэн олон табые ярина.

Хүгшэн Дугар хоёрой хөөрэлдэхдэнь, Долгормаа тэдэнхэй ама ээлжэлүүлэн харана. Тэдэнхэй юу хэлэхэйн өйлжо яхадаа, ордоор хөөрэлдэхыиен гүйна.

«Далан табатай аад, ямар сароун хүгшэн гээшэб. Миний эжэй энэ хүгшэнхөө хори холо гаряа наа дуу аад, ямар зүдэрүүб. Гэртэйнгээ ажалдаа дийлдэшэнхэй гээшэл ха.

Би гушатай болотороо һамга абаагүй. Бэртэй болоо хаа, сайгаашаа шанаахаа болих нэм. Миний зэмэтэйнээ эжэ эртэ хүгшэрээ гээшэ х... Эх, хорёдтой ябахадаа, сэхэ хүлтэй, сэбэр шарайтай басагадые бэдэрэгшэ нэм. Хорин долоо хүрэхдээ, дээдэ үргүүли дүүргэхэн басагаар һамга хэхээз хүсэгшэ бэлэйб. Басагадые шэлэхэлээ батмасаараа, тэдэх хоёрьиь танилсулхадаа ябагаяа энэ хүбүүнтэй танилсулханайшье үлүү шэнгээр тэрээндэ һанагдана.

- Курсаяа дүүргээд лэ, эндэхээ һамга абаад, гэртээ бусаарай. Городто томо болонон бэшэ, харин худэхэйн эндэ ерэжэ, үргүүли хэхэ байнаа басагаа һамга абаахаяа ойлгоорай, - гэжэ хүгшэн ханаагаа зобонон хэбэртэй заабарилба.

- Городто хүн болонон басагадаа ямар юм?

- Хонишон шамда шэрхий ажалшаа басаган хэрэгтэй хадамдаа ябажаа баганхай. Басагадаа яжээ ханаагаа шадахагүй. Шамайе «Жигулий» гэжэ городий басагад мэдээ хаа, мэдэто дугтшалданаа бата-

хоёрдохио хадамдаа гаражаа үрдинхэй. Наатай болоод, басагадтай танилсаха гэхэдээ, зүрхэгүй бологдодог байна. Тээдшье хорёдтой басагаа харажаа байхадаш, һамга хэхэ гэхэдэш, абары зангиын хүбүүн аад, лэ үхибүүн байна. Бурханай үршөөлөөр гэгшээдэл, ямар талаангаар Дулма нёдондо манай колхоздо практикадаа ерээб», - гэжэ сэдьхээ байнаа Дугар ярижа үүнхан хүгшэнэй юушье асуухын ойлгонгүй үлэшбэ.

- Хүгшэн юун гэбээт даа? - гэжэ ханаа тушаад, хул дээрээ байнаа Дугар асуугаад, хүгшэн тээшэх хараба.

- Городто ямар хэрэгээр ерээбши гээ нэм. Харюусахагүйдэш, морин шэнги хул дээрээ унтажа байнаа гээшэ гү гэхэ һанааб.

- Жолоошоной курсадаа нурахаяа ерээб. Колхозий түрүүлэгшээ арай гэжэ табяа юм даа.

- Тээ-э! Колхоздотны жолоошод дүүрэн байхадань, түрүүлэгштэй шамайе жолоошон болгох дурагүй байгаа гээшэл даа. Ятараа жолоошон болох гээ хүмши. Алихолхозий жолоошод олзо ехэтгэ юм гү?

- Би үмсэдээ «Жигулий» абаад. Ябуулхаа гэхэдээ, үнэмшэлгэ байхагүй. Тийгээд лэ түрүүлэгшээ табилга абаажа, жолоошоной курсадаа нурахаяа ерээб. Хонишиноор хүдэлдэгби.

- Тээ-э! Баян хүбүүн хаймши даа. Хүүгэдээр хэдьбыши?

- Намга абаагүй намдаа юун хүүгэд байхад даа. Ганса эхэтгээ шамайе хонишинаа амьтадаа, үндээлээдэг багаа харахадаа, үндээлдэгээрийн хүмши?

- Олдоогүй даа.

Yмсэдээ машинатай, абаары зангаар зохицхон энэ хүбүүндэ ашынгаа басагаа хадамдаа угөө хаа, ямар һаа һаа гэхэн болодло хүгшэн сэдьхэлээ айтмасаараа, тэдэх хоёрьиь танилсулхадаа ябагаяа басагаяа энэ хүбүүнтэй танилсулханайшье үлүү шэнгээр тэрээндэ һанагдана.

- Курсаяа дүүргээд лэ, эндэхээ һамга абаад, гэртээ бусаарай. Городто томо болонон бэшэ, харин худэхэйн эндэ ерэжэ, үргүүли хэхэ байнаа басагаа һамга абаахаяа ойлгоорай, - гэжэ хүгшэн ханаагаа зобонон хэбэртэй заабарилба.

- Городто хүн болонон басагадаа ямар юм?

- Хонишон шамда шэрхий ажалшаа басаган хэрэгтэй хадамдаа ябажаа баганхай. Басагадаа яжээ ханаагаа шадахаг

ХЯТАДЫН 40 МЯНГАН ХУУРАМЧ ҮЗВЭРТЭЙ МУЗЕЙГ ХААЛАА

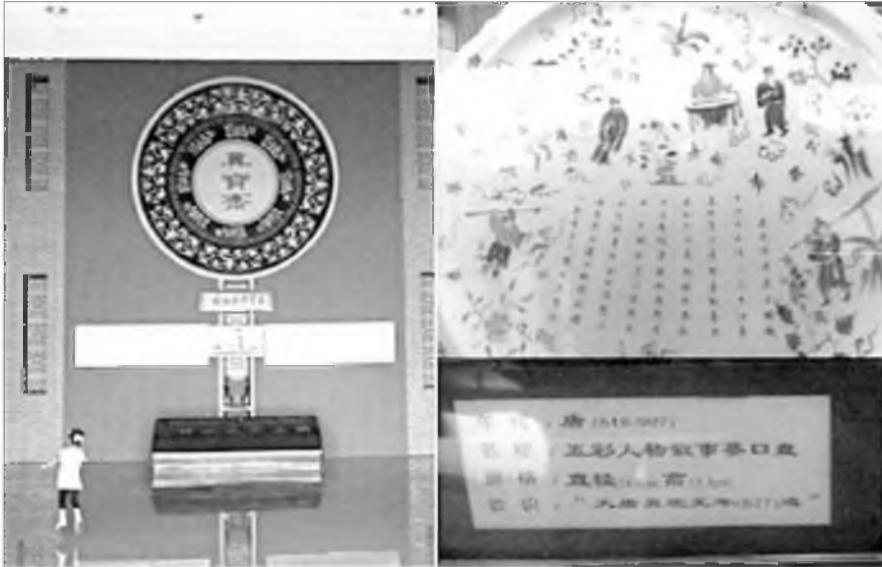
Хятадын Хэбэй мужид үзвэрийн 12 танхимтай "Jibaozhai" нэрт музей 2010 онд 60 сая юанийн өртгөөр нээгдсэн байна. Гэвч музейн үзвэрүүд хуурамч байсан учраас хаах шийдвэр гаргасан талаар эх сурвалж мэдээллээ. Тус музейн ихэнх үзвэр нь 100-2000 юанийн хуурамч бүтээгдхүүн байсан учраас даваа гаргат хаажээ.

"Jibaozhai" музей 40 мянган хуурамч үзвэрээ 4000 жилийн өмнөх Хятадын эзэнт гүрний эдлэл хэрэглэл хэмээн хүмүүсийг хуурч ихэхэн ашиг олж байжээ. Харамсалтай нь хуурамч үзвэрүүдийн ихэнх нь 20-р зуунд хийгдсэн цуглуулгууд байсаныг холбогдох албаныхан баталсан байна.

Харин музейн эрхлэгч 40 мянга гаруй үзвэрийн ядаж 80 нь жинхэнэ эх хувь гэдгийг батална хэмээн цагдаа нарт мэдээлжээ.

Энэ хэрэг явдалтай холбогдуулан тус улсад 2011 онд нэгдсэн 400 гаруй шинэ музейг шалгахаар болсон байна.

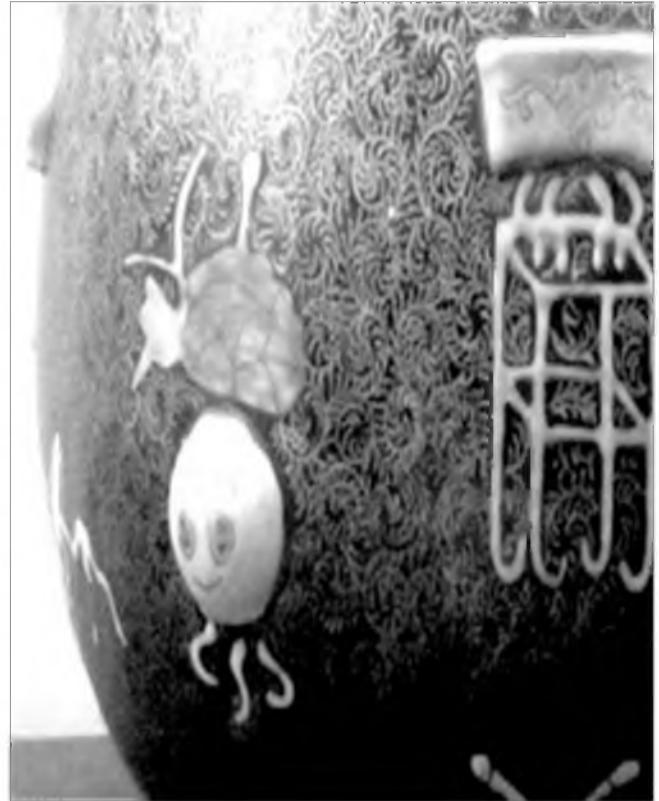
2011 оны тайлангаар Хятадын музейнууд дэх улэг гүрвэлийн олдворын 80% нь хуурамч байсан бай-

на. Хятад нь олон улсын техник технологи, брэнд бүтээгдхүүнүүдийг хуурамчаар үйлдвэрлэдэгээрээ дэлхийд алдартай билээ.

Д.Идер

Манай сайт танд таалагдаж байвал LIKE хийгээрэй.
Танд баярлалаа.

Н.ЭНХБАЯР АЧ ОХИНТОЙ БОЛЛОО

МАХН-ын дарга, экс ерөнхийлөгч Н.Энхбаярын гэр бүлд дахин нэг хүн шинээр мэндэлж тэрээр ач охинтой болжээ.

Түүний ууган хүү Э.Батшуугарын гэргий Америкт төрсөн байна. Энэ баярт мэдээ хүндхэн цаг үеийг туулж байгаа Н.Энхбаярын гэр бүлийн сэтгэлийг түр ч болтугай баясгаж байгаа нь ойлгомжтой.

Э.Батшуугарын гэргий Т.Дариймаа хэмээх бүсгүй байдаг бөгөөд өдгөө 25 настай. Тээрээр АНУ-ын Массачусетс мужийн Бентлигийн их сургуулийг дүүргэсэн орос, англи, төвд хэлтэй чамгүй боловсролтой бүсгүй юм. Сургуулиа төгсөөд банкны салбарт ажиллаж байгаад, 2010 онд Швейцарь-Монголын Худалдааны тэнхим гэгчийг Луганод байгуулан ерөнхийлөгчөөр нь ажиллаж байсан байна. Харин тэрээр одоо "Ремиф" компанийн захирлаар ажиллаж байгаа аж.

А.Наранцэцэг

ЭДВАРД СНОУДЕНЫГ НОБЕЛИЙН ШАГНАЛД НЭР ДЭВШҮҮЛЛЭЭ

АНУ-ын Тагнуулын төв газрын ажилтан асан Эдвард Сноуденыг Нобелийн энх тайвны шагналд нэр дэвшүүлжээ. Өдгөө ОХУ-ын Шереметьево нисэх онгоцын буудлаас гарч чадахгүй байгаа түүнийг Шведийн профессор Стефан Сваллфорс нэр дэвшүүлсэн хэмээн Нобелийн шагналын хороо мэдээллээ.

Норвегийн Нобелийн хороонд ирсэн хүсэлтэд профессор Сваллфорс "Эдвард Сноуден баатарлаг чармайлт, хүн чанараараа энэ шагналыг авах эрхтэй. Тэр ганц хүн хүн төрөлхтний төрөлхийн эрх, эрх чөлөөний төлөө тэмцэж чаддагийг харуулж байна" гэсэн байжээ.

Мөн эрдэмтэн 2013 онд Эдвард Сноуден Нобелийн шагнал олгох нь 2009 онд АНУ-ын Ерөнхийлөгч Барак Обамад яаран олгосноос болж эznээ олоогүй хэмээх мүү нэр зүүх болсон Нобелийн энх тайвны шагналын нэр хүндийг хамгаалах болно гэсэн байна.

Тагнуулын мэдээллийн ажилтан асан Эдвард Сноуден АНУ-ын Үндэсний аюулгүй байдлын агентлагын "Призм" зэрэг хөтөлбөрүүд олон улсын томоохон байгууллага хийгээд иргэдийн

харилцаа холбоог нууцаар тагнадаг тухай баримт, мэдээллийг цацсан юм. АНУ-ын эрх баригчдын шахалтын улмаас Хонконгд нуугдаж байсан тэрээр нууцыг дэлгэснийхээ дараа буюу ёнгөрсөн сарын 23-ны өдрөөс хойш Шереметьево нисэх онгоцын буудлаас гарч чадахгүй байгаа юм. 32 настай Сноуден нууцыг дэлгэснээ хүн төрөлхтний аюулгүй байх эрх, шударга ёсны төлөө хэмээн тайлбарласан юм. 21 улсаас орогнол хүссэн тэрээр өчигдөр ОХУ-аас албан ёсоор орогнол хүссэн билээ. Түүнд Латин Америкийн хэд хэнд орнууд орогонох зөвшөөрөл олгосон ч бичиг баримтгүйн улмаас нисэх буудлын дамжин өнгөрөх хэсгээс гарч чадахгүй байгаа юм.

Д.Идер
www.24tsag.mn

Н.ЭНХБАЯРЫН ГЭРТ ХУУЛИЙНХАН НЭГЖЛЭГ ХИЙЖ ЭХЭЛЛЭЭ

Яг одоо МАХН-ын дарга Н.Энхбаярын гэрийн гадаа олон хүн цугларчээ. Учир нь Н.Энхбаярын гэрт нэгжлэг хийж, эхнэр О.Цолмонгоос нь мэдүүлэг авч байгаа талаар эх сурвалж мэдээллээ.

Энэ сургаар МАХН-ын гишүүд ч тэдний гэрийн гадаа цуглажээ. Гэвч албаны эх сурвалж тодорхой мэдээлэл өгөхгүй байна. Харин

зарим эх сурвалжийн мэдээлж буйгаар эхнэр О.Цолмонгоос нь мэдүүлэг авахаар дуудсан ч ирэхгүй байгаа учир гэрг нь очиж мэдүүлэг авч байгаа бололтои. Тэгвэл өөр нээн эх сурвалжийн тайлбараар бол Т.Билэгтийн мэдүүлэгтээ холбогдуулан асууж лавлах зүйл гарсан гэнэ.

Д.Ундрах /24tsag.mn/

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ЗУРХАЙ

Июлиин 29, гарагай 2, モンゴл литын 22

Энэ үдэр үргэл хэхэдэ, шэнэ хубсаа үмдэхэдэ, хадаг табихада, мал хүрээндээ гаргахада, ноёндо хэрэгээр хандаха, урьхаар мүнгэ ба зөөрийн абахода, бээс аргалха, шэнэ хэрэг эрхилхэдэ, холын харгыда гарахада, хайн. Мун лэ хуушан гэр захабарилха, шэнэ гэр руу нуухэдэ, басагаа хадамда хүргэхэдэ, урагшатай. Мэдээсэл дуулаха, тоосолдоо шиидхэхэдэ, урагшагүй үдэр.

Июлиин 30, гарагай 3, モンゴл литын 23

Эд зөөритэй болохо, олзоорошино, баялиг гэртээ оруулхада, хайн үдэр.

Эрилтэ ехэтэй хэрэг эрхилхэдэ, нүгшэхэдье худеэ табихада, шэнэ хэрэг болон олзын хэрэг эхилхэдэ, эмнэлгэдэ мүү.

Үнэ авабал, алдар суутай болохо.

Июлиин 31, гарагай 4, モンゴл литын 24

Энэ үдэр үрие бусааха, үнэ хайшалха, тоохо һэжэрхэдэ, хайн. Ажалай хэрэг эрхилхэ, ажалдаа амжалта туйлахада, ноёд болон эрдэмтэдтэ хандахада, нүгэлөө наманшалха, нүүдэл хэхэ, бэрие буулгахада, гэрээс эд бараа гаргахада, урагшатай.

Январь, апрель, июль, октябрь нарануудай һүүлшүн үдэрнүүдээ наймаа эрхилхэдэ, газар худэлгэхэдэ, мүү.

Үнэ авабал, үбшэн хүрэжэ магад.

Августын 1, гарагай 5, モンゴл литын 25

Албанай талаар дээдэ тушаалдаа ороходо урагшатай, үргэл хэхэ, нанггин шүтөөнэй мүргэл хэхэ, эбдэрхэниие захабарилха,

хүнд юумэ үгэхэ, худаг малтада, хайн. Шуна табиха, төөнэхэдэ, шүдэ аргалха, гал унтараахада, тарилга эрхилхэдэ, мүү.

Августын 2, гарагай 6, モンゴл литын 26

Энэ үдэр гэр бүлын хэрэг эрхилхэдэ, гэрэй барилга эхилхэдэ, аяншалгада гараха, үргэл хэхэдэ, эрдэм шудалхада, дээдэн зиндаагай ноёдто хандахада, хайн хэрэг эрхилхэдэ, урагшатай.

Эмшэдтэ толгойн үбшөөр хандахада, уна болон агаараар аяншалхада, галда нүгэдхэдэ, урагшагүй.

Августын 3, гарагай 7, モンゴл литын 27

Энэ үдэр дээдэ тушаал эзэлхэдэ, үргэл бүтээхэдэ, шэнэ зарлиг баталхада, гэртээ захабарилгын ажал хэхэдэ, аяншалхада, хайн. Мун лэ наймаа хэхэдэ, бүхтэйшүүлье аргалхада, шонноо мал һүрэг аршалхада, шэнэ бэлшээридэ гаргахада, хайн. Гэртээ ажал хэхэдэ, сэсэг, модо тарибал, хайн.

Ажаануудалай һуури һэлгэжэ болохгүй, ондоо хунд юумэ үгэхэдэ, хорюултай, гэрэй элбэг байдал хоонхоро.

Августын 4, гарагай 8, モンゴл литын 28

Бурханай номнол бүтээхэ, захабарилгын ажал хэхэ, хубсаа арилгаха, сэберэхэдэ, хайн. Шэнэ хубсаа эсхэхэ, олзын хэрэг эрхилхэдэ, ном уншаха, эрдэмдэ нурахада, шэнэ гэртэ зөхөхэдэ, хүнхөө юумэ абахода, шэнэ хүреэ бодхоходо, хайн.

Газарай хүрьээ эбдэхэдэ, эм уухада, модон богоно алхада, олзын хэрэг эрхилжэ, холын харгыда гарахада, мүү.

Июниин 15

Ивалгын дацангын Итгэлийн Хамбын ордон соо өдөр бүр Багшада зооулагдсан хурал хоёр цагын туршид болодог. Хурлын сүүлээр Итгэлийн Хамбын Ахамад Сахигч Бимба лама зэнд нь Багшын үзүүлснийг хагас цагын туршид бисалгадаг байх юм.

Тийн ахамад сахигчийг дамжуулан, Итгэлийн Хамба цэгнэшгүй зөвшөөлнүүдийг, гүн гүнзгий, энэрэнгүй сургаалнуудийг манда өгнө.

Июниин 19

“Сэтгэл дотор минь хоргоодо, нүдэн далдаар намагын улаан-шаргал булингартай ус байна”, - гэж нэг лам Итгэлийн хамбад хэлэнэ. “Тэр бол “Илажа төгс нөгчсөн Эхэ Билгийн чанад хязгаар хурсэн Гол Зүрх” (“Шэрнин”, “Сутра Сердца”) ха юм”, - гэж Итгэлийн Хамба айлдав. Сэтгэл до троо уур хилэнгийн хилэнс (улаан булангир) болон урин ташаянгын хилэнс (шар булангир) харах арга чадал Билгийн үндсээр өршөөгддэг гэж энэ өдөр Итгэлийн Хамба айлдав шуу. Тусгайлбал, тэр бол Будда Бурханы Ранзагрийх балгаасны Грихакуд уулан дээр айлдсан “Билгийн чанад хязгаарт хурсэн “Билгийн Гол Зүрх” судар болоно шуу. Энэ үйл хэрэг дэлхийн Бурхан шажны түүхэд Номын хурдийг хөөрдугаар орчуулах явдал болоно. Мөн энэ үйл хэрэгтийн нэг дор Бурхан Багша Өмнө Энэдэхтэ үзэгдэж, Шамбалын хаан Сучандрын гүйлтээр Цагийн хурдны эзэн Дуйнхорын – Калачакрын их тарниг дэлхийн болон дэлхийн бус эрхэм дээдийн амьтадта айлдсан байгаа.

Урда төрлийн муу зан авир устгах гэж хэр оролдов ч, тэрний сэтгэл тогтууригийн замдаа, уур хилэнгийн, урин ташаянгын түхэлээр олонхи учирта үзэгдэдэг шуналнуудад сэтгэл нь автсан замдаа гэж тэрэний санаагаа зовсон байвал, тэр хүн бодомжилно, сэтгэлэгээ сайжруулна, хөгжөн гэж энэ учир гэрчилн шуу.

Тиймээс тэр хүн нарин нягта бэрхшээлнүүд тухай. Багшад үнэн зурхнөөс хэлэнэ шүү. Өөрийнхөө дутуу дундануудыг тэр хүний эзүй тодоро ойлгож байсан учир бүтээлч тэр хүний зорьсондоо хэзээ нэгтэ хүрэх байх гэж нийдамиар болоно.

Тийн сэтгэлийнхээ шар-улаан булингартыаа, эсслэн сэврэлэхын тул ямар бүтээл хийх чухал юм гэжэ Хамба лам тодор заана. Энэ арга бүтээл бол “Билгийн чанад хизгаар хурсэн Гол зүрх” (“Шернин”) болоно.

Июниин 24

Нэг хөгшин хоёр үүдэнд дөтлөөд: “Аль нь өвчтэй, ухаа мутай бэ? Энэ нь үү, али тэр нь үү?” – гэж асууна. “Суралцлын шалгалта барьж байсанд адил”, - гэж Итгэлийн Хамба айлдана.

Өтлөөд, ухаа мутай болох – хүнүүдэд аюулаг яхэ аюул, насны цааз болоно. Энээн тэхай Багша одоо хэлэнэ шүү. Тэгэхдээ сэтгэлийн хүнд өвчинд бэлээр дайрагдаг эхэнэрнүүдиг онцлон заана шуу. Энэ учирт үйлийн хатуу хүнд үрүн боловсреж ирсэн нь зайлашгүй. Тиймээс энд хэлэгдэг-

ИТГЭЛИЙН ХАМБЫН ЗАХЯНУУД

снийг эхнэрүүд зөвөөр ойлгох ёстой. Номын бүтээл хийх хүсэлгүй эхнэр ганц хар амийгаа дандаа хардаг дээрээс догшин хэрцгий, тогтуурьгүй сэтгэлтэй, ухаагаар балар байдаг. Хар амийгаа харалга, хэмгүй омог, атаархуу, хоролхуу зан эхнэр хүннинг их муухай, зэлдэр биш болгодог! Тиймээс ийм эхнэр амгалан жаргаж, хань нөхөртэе түшэг тулга болож, алдуугаа, өөрийнгөө буруу байснийг мэдэрж чаддаггүй. Жаргалтай биш дээрээс тэр хар амийгаа харадаг сэтгэлийнгээ нарин чанартай хороор орчин агаар, дайдыг бузарлан, тун дэтын ч, танил ч, танил биш ч хүнүүдийн зовлонгын шалтаг, хөрөнгө болчихдог байх юм.

“Би” гэдэгий нь хэтэрхий их дээрээс, нүд нь сохор балай, ших нь таг дүлий, зүрх нь сэвдэг хүйтэн болчихдог. Тийм эхнэрийн бие, хэл, сэтгэлийн буруу явдалнуудийн үр хойшлонгууд дээр дээрээс давхцалдан зуваарсаар эцсийн эцэст сэтгэл мэдэрээ хинах чадхыгаа болихдоо, ухаан сэтгэлийн өвчинд нэрвэгдэчнэ...

Ингэж хэлэхдээ, эмэгтэйчүүдийг үлүү шүүмжилхийг бид сананагүй, имагтал тэднийг энэрэн хайрлах сэтгэлээс ингэж бид товчилно. Учир нь эхнэр бол хүн төрөлхтний эх болоно. Тэрний гар, зүрх дотор нь зохёон байгуулгын, дэлхийн эв найрамдалын агуу хүч байна шуу. Зүгээр эхнэрийн сэтгэлийн Номын бүтээл хийх сүзэг, эрмэлзэлгүй, бор юрын ажамыралд ч ач буян хуряах хүсэлгүй дээрээс ухаан нь сөнөн муҳардчина.

Эхнэр хүн Бурханы Номыг, Номын бүтээллиг ажабайдлынгаа эхин үндэс болгож авбал, энэрхий зөөлөн сэтгэлий нь хүч чадалын хизааргүй их дээрээс тэр бусад хамаг амьтанд хэмнүй их ач тус хүргэх аргатай хаан. Даяанч, бүтээл эхнэрнүүдийн Энэдэх, Төвдийн элт их мэргэд, югээзэрнүүдийн Номын багша байсан олохон жишигээд Бурхан шажины түүхэд бий байх шуу. Одоо үе хүртэр үргэлжлэдэг нюус тарнийн хатуу бүтээлнүүдийн эх тавьсан эхнэрнүүд бас л байсан шуу.

Орчлонт юртэмсын эзэн Шолмосын төмөр саварт баригдсан, элдэв эсүн хуурмаг илбэжилбэд автсан хүний нүгэлт сэтгэл эрхим дээдэн, ариун сэвэр юмнүүдээс улам хүндирэн холодно. Баас идьэг гахайнуудтаа адил, юртэмсын хүн орчлонгын ёжж үмхирсэн хорото хог богыг тонно тонноор холлоо амтархан таашаана. Хүний зүгээс ийм шунал ундаасхалын байгаа цагта хорот бог хожрон дуусахгүй. Ийм учраас: “Энэ дэлхий ямар нух, тамын оёр уруу унахыгаа байна юу?” – гэж хашхаралтагүй л даа. Энэ тамыг бид, хүнүүд, өдөр бүр өөсдөө бий болгоно биш юм үү?

Тиймээс эрт урд цагаас эхнэр хүн Дорно зүгтэ ход эрэгтэйчүүлүн хүчтэй хамгаалалтад явдаг биш сэн үү? Түүүн эцэгынгээ, хожим нь хань нөхрийнгээ, өтөлхдөө, хүбүүдийнгээ тэдхэмжэд явдаг.

Николай БАДМАРИНЧИН
ХЭВЛЭЛДЭ БЭЛДЭВ.

sangharussia.ru сайтаас.

Буряад үнэн

Учредители:
Глава Республики Бурятия,
Народный Хурал Республики Бурятия,
Правительство Республики Бурятия

Директор-главный редактор - В.В.ХАРТАЕВ

Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА

Редакционная коллегия:

И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев - зам.директора, Д.Б.Гуродармаева - зам.редактора, С.Б.Байминова - ответственный секретарь, Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

ТЕЛЕФОНЫ:

21-54-54 - приемная
21-35-95 - замдиректора - редактор газеты "Бурятия"
21-68-08 - редактор
21-64-36 - замредактора, ответственный секретарь
21-67-81 - выпускющий отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 - отдел социально-политических проблем
21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон"
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-62-62 - реклама
21-50-52 - отдел распространения

АДРЕС РЕДАКЦИИ
И ИЗДАТЕЛЬСТВА:
670000,
г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришивили, 23.
ГАУ РБ «Издательский
дом «Буряад үнэн».

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре
Издательского дома «Буряад үнэн».
Отпечатано с готовых диапозитивов
в ОАО «Республиканская типография».
Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13.
Подписана в печать 23.07.2013 в 17.00 - по графику;
23.07.2013 г. в 17.00 - фактически.
Объем 4 п.л. Заказ №2032. Тираж - 4600 экз.
Общий тираж изданий 11420 экз.
Цена свободная.

“ХАМАГ МОНГОЛ” СУУЛГЫН ДАСАН БАРИЛГАДА ТУҮАЛБА

Үнгэрэн долоон хоногто түүхэд домогто Түгнүүн талаар ажанууhan арад зоной анхаралда үзэсхэлэнтэй найхан концерт табигдаба. Азийн арадуудай суута дуушадай эмхидхээн «Хамаг Монгол» түлэбэй артистнаар Суулгын дасанай дэргэдэ сугларжа, мунгэнэй түлэригүй концерт наадаа харуулба. Энэ гайхамшагта хэмжээ ябуулгын нютагай захиргаанай, дасанай зүблэлэй болон «Информ Полис» хэблэлэй хүтэлбэрлигшэд дасан барилгада мүнгэ суглуулха зорилготой эмхидхээн байна.

Суулгын дасанай түүхэ гайхалтайшие, нүрөөтэйшие. 1830 ондо Буряад ороной газарта эгээн түрүүшүн шулуугаар бүтээгдэхэн дасан болоно. Түгнүүн талын буряадууд бултаа барандaa тэрэнэй барилгада хабаадаан юм. Айл, хүн бухэн шадаха аргаараа: морин, буха, тэмээн ашаада ашажа, шулуунуудые ехээр суглууллаад, барижа эхилээ. Тэдэнэй найнаар барисалдуулхын түлөө тусхайтаа ногоо намаа суглуулжа бусалгаад, элхэ шабартай, үндэгэнтэй холёод, мүнөө сагай барилгада хэрэглэгдэдэг цементтэй улүү найнаар шулуунуудые бэе бэедэнь няян, ордон шэнги томо дасанай байсан бодхоонhon байна. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй гушаад онуудай хүлгээтэй сагта дасан ехэх наандаралда ороо. Совет хуулиин сэргэүүд дасан тэхэлээд, ханын дэргэдэ ламанарнуудые буудажа, олоор хюдааан юм. Мунөө тэндэнэй наандаралда ороонхонон хоёр сагаан хана үлөөд байна.

2000-аад онуудаар мүргэл шажанаа һэргээлгын, дасан шенээр барилгын талаар ажал ехээр ябуулгажа эхилээ. Дасанай зүблэл бии болгогдоо. Тэндэ буддын шажантанай, Түгнүүн талын нютаг нугануудай арад зоной хажуугаар бүхы буряад арадаймнаай урдаа хараха хүнүүд олоор ороон, туналха гэжэ өөрынгөө хубитые оруулсан байна.

Дасанай зүблэлэй гэшүүн Туяна Зондуева хөөрэнэ:

- Суулгын дасан бодхоолгын ажал ябуулгада би үнинэй оронхойб. 2008 ондо Буряад драмын театрай тайлан дээрэ марафон үнгэрэгжээ, хоёр миллионноо улүү мүнгэ суглуулаа бэлэйди. Тэрэ сагхаа хойшио ехэхэн ажал ябуулгадаа.

Суулга нууринхаа энэ газар хүрээтэр зайн гал татагдаа. Дуган, ламанарай байхаа гэр, баани дархалагдаа. Эдээ шанаахаа гэр баригдажа байна. Дасанай байланай нуури табигдаад, нэгэдэхи этаж хирпинсээр баригдадаа. Теэд барилга дүүргэхэ мүнгэн үшөөл дуталдаад байна даа. «Хамаг Монгол» түлэбэй Улан-Удэ хото ерээд байхадань наамбаашалаад, манай «Информ Полис» түлөөнхөгүй, буюнтай удхатай наадаа харуулыт даа гэжэ

тэдэнэд хандаан байнабди. Суута артистнаар манай наанамжа найн наанаагаараа дэмжээд, наашаа ерээл даа... Монгол арадуудай артистнарые нэрлэбэл, Монгол гүрэнэй суута дуушад Самандын Жавхлан, Гантэсгийн Эрдэнэчимэг, Тывыаа ерээн Сайдаш Монгуш, Хитадай Убэр Монголой Машбатын Баясгалан, Хальмаг Республикин Шарам Бадамхалга, Буряад ороной Чингис Раднаев гэгшэд болоно. Энэ жэлэй эхиндэ эмхидхэдэхэн проект Монгол гүрэнэй олон хотонуудаар, хорин зургаан хүдөө нютагудаар концертинаадаяа харуулсан байна. Буряад ороной хүдөө нютагтаа түүшүүнхиэе ерээ.

Энэ хэмжээ ябуулга эмхидхэшд хүндэтэх холын айлшадаа буряад заншалаараа хадаг барийулжа, сагаан эдээгээ дэлгэжэ угтаа. Түгнүү тоонтотой мэдээжэ эрдэмтэн Владимир Цыбикдоржиев түрэл дайдингаа түүхэд домогуудтай танилсуулжа, агуухэй Чингисханай дайлалдаан мэргэд угсаатай газар дайдаа энээгүүр юм гэж хөөрэжэ, айлшадые ехээр хонирхуулаа. Концерт- наадаа харуулхын урдаа тээхолын айлшад тэрээгүүр сугларжа байнаан бүгэдэ зонтои хамтадаа Суулгын дасанай нуури тойроод гороолоо. Нүрөөтэ сагай гэршэлгэ болон үлэхэн урданай дасанай наандаранхай ханадаа мүргжээ, ехэ уяржа, холын айлшад зурхэ сэдьхэлээ дохолгоо.

«Чингис хаанай нюуса» гэхэн кинодо мэргэд угсаатанай Чиледу ноёниие наадаан Тыва Республикин дуушан Сайдаш Монгуш:

- Энэ урданай дасанай хормойдо наадаа харуулжа, тэрэнэй һэргээлэдэ, барилгада хабаадаха аргатай болоноондоо ехээр баярлааб. Хоёр жэлэй саада тээ түрэл Тывадаа дасан барилгада хабаадаан байнааб. Чадам хотын хажууда «Дээдэ хүреэ» гэжэ дасан шенээр бодхоогоо һэмди. Тэндэ баянал совет хуулиин һүүлээр хоёр наандаргагданхай хана үлөөд байгаа. Мунөө тэдэнэй хажууда дасанай ехэ комплекс шенээр табигданхай.

Эмхидхэгшэдэй нэгэн Чингис Раднаев, бүхы артистнаар Суулгын дасанай барилгада

өөрынгөө бэлигэй шадалааар хандиб үргэхэ аргатай байнаандаа сэдьхэл зүрхэн хүлгэнэ гэжэ тэмдэглээ:

- Дасанай барилгада иингэж хабаадахадаа, бидэнэр дасан бодхоолго ямар гүнзэгы удхатай гээшб гэжэ ойлгободи. Буряад- монгол арадаа дээшэн үргэжэ, бүхы талаанаан һэргээх гэжэ оролдохо ёнотойбди. Үхижүүдээ түрэл хэлэндээ үргялаа, буряад- монгол сэдьхэлтэй болгохо, элинсэг хулинсагайнгаа ёх заншал, нангин мүргэлөө сахиж, арадаа дээшэн үргэх гэжэ оролдохоби.

Дасанай хажууда шенээр баригданаа тайлан дээрэхээ үдэшны нааран оротор монгол арадуудай үзэсхэлэнтэй гоё дуунууд зэдэлээ. Сугларсан зон

дуушан бүхэниие халуун алъяга ташалгаар угтажа, дуулахадань дуулалсажа, хатархадань хатарласажа, артистнарые тайлан дээрэхээ удаан саг соо табиха дурагуу байгаа. Концертын түгэсхэлдэ арюудхалгын гал түдэг бадараагдан байна. Түгнүүн талаар уни заяанай имэйхан дуун зэдэлээгүй, имэ ехэ баяр болоогүй гэжэ олон зон тэмдэглээ. Үймөйтэ сагта дайруулжа, хүндэ байдалда орожо байнаан араднай сэдьхэл зүрхэөрөө һэргэх ёнотой гэжэ хүнүүд олоор хэлсэнэй байна.

Концертын үедэ гурбан зуугаад мянганхаа улүү мүнгэн суглараа. Түгнүүн талаа дайдаар мэдээжэ, арад зондоо эзэн хүндэтэй Суулгын дасанай шэрээтэй Цы-

рен лама энэ үнгэрэн монгол арадуудай дуушадай концертинаадаа дасанай түүхэдэ орохогээ тэмдэглээ:

- Эгээн ехэ, шухала ажал хэгдэшье ha, барилгын ажал үшөөл ехэ байна даа. Арад зонойнгоо орлодолгын хүсөөр хойто жэл болотор дасанангаа барилга дүүргэх ёнотойбди. 2014 онай намар шэнэ дасанаа нээхбди гэжэ этигэнэб.

Дасанай амбайнэр нютагийнгаа захиргаанай, дасанай зүблэлэй болон «Информ Полис» хэблэлэй хүтэлбэрлигшэдтэ, барилгада хандибаа оруулсан ажалша арад зондоо үнэн зүрхэнхөө баярье хүргэжэ, буюнтай бурхантай, найн наихан ажануухыене хүсэнэ.

Баира БАЛЬБУРОВА.